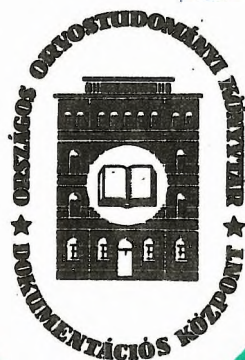

F 568/a

AZ ORVOSI KÖNYVTÁROS

1971
11. ÉVF.
I
SZÁM

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI KÖNYVTÁR
ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
BUDAPEST

A Z

ORVOSI KÖNYVTÁROS

1971

11. évf.

1. szám

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI

KÖNYVTÁR ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT

Budapest

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság

Felelős szerkesztő:

dr Székely Sándor

Szerkesztő:

Szepesiné dr Benda Mária

Szerkesztőség:

Országos Orvostudományi Könyvtár

és Dokumentációs Központ

Budapest, VIII.

Szentkirályi utca 21.

Telefon: 343-736, 343-788

Jelen számunk munkatársa:

Dr ANTALL József, a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum és Könyvtár helyettes igazgatója, dr R.HARKÓ Viola, az Orvostörténeti Könyvtár osztályvezetője, Bárné dr POLLÁK Zsuzsanna, az OOKDK tudományos főmunkatársa, GÓDÉNY Eszter, az OOKDK Hálózati és Módszertani Osztályának munkatársa, KOMINKA László, az OOKDK Hálózati és Módszertani Osztályának munkatársa, Szepesiné dr BENDA Mária, az OOKDK osztályvezetője, dr SZÉKELY Sándor az OOKDK igazgatója, Szilágyiné CSÉCS Mária, az OOKDK Dokumentációs Osztályának munkatársa.

Felelős kiadó: dr Székely Sándor

Készült:

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI KÖNYVTÁR
ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT

Sokszorosító részlegében

Pld. szám: 250

A Z O R V O S I K Ö N Y V T Á R O S

Az Országos Orvostudományi Könyvtár

és Dokumentációs Központ

T á j é k o z t a t ó j a

1971

11. évfolyam

1. szám

T A R T A L O M

Oldal

O r v o s t ö r t é n e l e m - o r v o s i k ö n y v t á r o s o k n a k

ANTALL József - R. HARKÓ Viola: A Semmelweis
Orvostörténeti Múzeum és Könyvtár rövid
ismertetése, kialakulásának története 3

Bárné POLLÁK Zsuzsanna: A gammaglobulinról . . . 16

K ö n y v t á r o s o k i r j á k

GÓDÉNY Eszter - KOMINKA László: Nemzet-
közi együttműködés a szerzeményezés és
a katalogizálás területén 21

Standardok, irányszámok, normák a külföldi
könyvtárakban. Összeáll.: Szepesiné BENDA
Mária 40

Fordítókatalauz. Ism.: SZÉKELY Sándor 53

Tájékoztató szolgálat a magyar tudományos és
szakkönyvtárakban. Ism.: Szilágyiné CSÉCS
Mária 67

Tapasztalatcsere

BALOGH Katalin: A letéti állomány nyilván-
tartása 83

Közlemények - hírek 91

Jelen számunk cikkeinek referátumai 106

History of Medicine for Medical Librarians

József ANTALL - Viola HARKÓ-R.: Brief Report on the Semmelweis Museum and Library of the History of Medicine	3
Zsuzsanna BÄR-POLLAK: The Gammaglobulin . .	16
Librarians Report	
Eszter GÓDÉNY - László KOMINKA: Inter- national Co-Operation in Shared Cataloguing Program . . .	21
Standards, Pilot Numbers, Norms in Foreign Libraries. Abstract by Maria SZEPESI-BENDA	40
Guide for Translators. Review by Sándor SZEKELY	53
Information Service in Hungarian Scientific and Special Libraries. Review by Maria SZILÁGYI-CSECS. .	67
Exchange of Experience	
Katalin BALOGH: The Cataloguing of Deposits	83
Notes and News	91
Summaries of papers	106

СОДЕРЖАНИЕ

История медицины для медицинских библиотек- рей

Йожеф АНТАЛЛ — Виола Р. ХАРКО: Короткое из-
ложение о Музее и Библиотеке истории ме-
дицины им. Семмельвейса 3

Жужанна БЭР ПОЛЛАК: О гаммаглобулине 16

Библиотекары сообщают

Эстер ГЭДЭНЬ — Ласло КОМИНКА: Международное
сотрудничество в области покупки литерату-
ры и каталогизации 21

Стандарты, указатели, нормы в иностранных
библиотеках. Сост. Мария СЕПЕШИ БЕНДА . . . 40

Путеводитель переводчиков. Рецензия.
Шандор СЕКЕЙ 53

Состояние службы информации в венгерских
научных и специальных библиотеках.
Рецензия. Мария СИЛАДЬИ ЧЕЧ 67

Обмен опытом

Каталин БАЛОГ: Инвентаризация книг в де-
позитах 83

Сообщения — Известия 91

Рефераты статей настоящего номера нашего
журнала 106

Orvostörténelem - orvosi
könyvtáraknak

ANTALL József - R.HARKÓ Viola:

A Semmelweis Orvostörténeti Múzeum és Könyvtár
rövid ismertetése, kialakulásának története

Az ország egyetlen orvostörténeti jellegű tudományos intézete a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum és Könyvtár, amely muzeális tárgyi-, könyv-, folyóirat- és levéltári anyagot őriz. Kiadja az Orvostörténeti Közleményeket /Communicationes de Historia Artis Medicinae/ és orvostörténeti könyvkiadással is foglalkozik. Két különálló intézet egyesítéséből keletkezett. 1968. január 1-én egyesítette az egészségügyi miniszter - egyetértésben a művelődésügyi miniszterrel - a Semmelweis Orvostörténeti Múzeumot és az Országos Orvostörténeti Könyvtárat, "az orvostörténelmi szakterület tudományos kutató és ismeretterjesztő tevékenységének összefogására és elősegítésére". Ezzel megszületett az az intézet, amelyet évtizedekkel előzőleg már kezdeményeztek, létesítéséhez többször újra

hozzáfogtak és amely több mint hatvan éves multtal a háta mögött tette meg az első lépéseket. Először ennek a hat évtizednek a történetét szeretnénk felvázolni.

A magyar orvostörténeti múzeumügy

A múzeumügy fejlődését általában két szakaszra bonthatjuk.

Egyik szakasz, amikor az oktatáshoz szükséges tárgyakat tartják egyetemi intézeti múzeumokban /anatómiai, kórbonctani preparátumok gyűjteménye/ és e gyűjtemények gazdagodásával kialakul egy egyetemi múzeumi gyűjtemény, mint például Bécsben, vagy Koppenhágában és ez orvostörténeti múzeummá válik. A másik fejlődési szakasz, amikor múzeumi alapítási szándékkal és jelleggel hozzák létre az orvostörténeti múzeumot, mint a londoni Wellcome Intézetet, vagy a Semmelweis Orvostörténeti Múzeumot.

Az első kezdeményezés Magyarországon orvostörténeti múzeum létesítésére 1905-ben történt, amikor a budapesti Kir. Orvosegyesület intézett felhívást Magyarország orvosaihoz, hogy ajándékaikkal segítsék elő egy ilyen intézet megalapítását. Biztató kezdet után - Győry Tibor lelkes szervező munkája, a székházban hely biztosítása a gyarapodó anyag részére, a Ballassa, Lumniczer és Markusovszky család érté-

kes levelezésének megszerzése - mint önálló intézet mégsem tudott kialakulni a múzeum. Erre vall az a tény, hogy Nékám Lajos professzor újabb tervet dolgozott ki 1918-ban Magyar Orvostörténelmi Múzeum létesítésére, de az első világháború utáni kedvezőtlen pénzügyi viszonyok a terv realizálását megghiúsították.

A Tanácsköztársaság idején is felmerült egy önálló gyógyszerésztörténeti múzeum felállításának a terve, majd 1935-ben a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Orvostudományi Karán tervezték orvostörténeti múzeum felállítását, amely az igen értékes intézeti gyűjteményekre épült volna. A gyűjtemények jó része megmaradt, de nem vált valódi múzeummá. Továbbra is megoldatlan kérdés maradt az orvostörténeti múzeum ügye. A budapesti Kir. Orvosegyesület által gyűjtött anyag továbbra is szűkös körülmények között felhalmozva maradt.

Aránylag kedvezőbben alakult a gyógyszerésztörténeti múzeum ügye. Az első kezdeményezés Erdélyben, Kolozsvárt született meg 1887-ben és 1903-ban: felhívások gyógyszerészeti múzeum létesítésére. Lelkes szervezője volt az ügynek dr. Orient Gyula, aki személyes levelezéssel, látogatásokkal ért el eredményt. A kolozsvári Magyar Gyógyszerészeti Múzeum anyaga 8 gyűjtőcsoportban került elhelyezésre, állománya 1918-ban meghaladta az 1000 darabot.

Budapesten is többször felmerült egy gyógyszerészeti múzeum felállításának a gondolata. A Gyógyszerészegylet felhívása 1906-ban szép eredményt hozott: a Nemzeti Múzeum keretében, a néprajzi osztály gyógyszerészeti gyűjteményeként hívták életre a budapesti gyógyszerésztörténeti múzeumi részleget, amely a további évtizedekben is működött.

1934-től Mozsonyi Sándor professzor vezetésével a Gyógyszerészeti Intézetben is gyűjtötték a tárgyi és dokumentációs emlékeket. Ebből és a Nemzeti Múzeum anyagából hozták létre 1948. október 11-én az Ernyey József Gyógyszerészeti Múzeumot, amely aztán 1963-ban megszüntette működését, anyagának nagyobb részét átvette a szervezés alatt álló Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, kisebb része pedig a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Gyógynövény- és Drogismereti Intézetének a kezelésében maradt, gyógyszerésztörténeti előadások demonstrálásához.

Közben megindult a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum létesítésének előkészítése. 1958-ban megalakult az előkészítő bizottság; jogszabályok jelentek meg az egészségügyi intézetek muzeális értékű anyagának bejelentésére vonatkozóan. 1962-ben a Fővárosi Tanács átadta Semmelweis Ignác szülőházát múzeum céljára az Egészségügyi Minisztériumnak. Az újjávarázsolt épületbe 1964. október 12-én költöztek be az intézet munkatársai és megkezdődhetett a felhalmo-

zott tárgyi és dokumentációs anyag nyilvántartásba vétele és egy állandó kiállítás megszervezésének előkészítő munkálata.

Feltehető a kérdés, hogy honnan került a viszonylag újonnan alapított Múzeumba a kiállított anyag? Az eddig felvázolt tények ismeretében könnyű felelni. Gyűjteményünk alapja az orvosegyesületi Orvostörténelmi Múzeum /1905/, a gyógyszerészegyleti Gyógyszerészi Múzeum /1906/ később Ernyey József Gyógyszerészi Múzeummá /1948/ alakult gyűjteménye és az Országos Orvostörténelmi Könyvtár már korábban gyűjtött anyaga /régi patikaedények, fürdőpo-
harak, a híres Faludi-féle numizmatikai gyűjtemény és más tárgyi emlékek/. Ehhez járult az ország különböző részeiről beszállított anyag, számos intézet átengedett tárgyai és dokumentumai.

Egy újabb döntés alapján /1966/ a budai Várnegyedben feltárt barokk patikát /Bp. I., Tárnok u.18/ is a múzeumhoz csatolták. A tudományos feltárás megtörtént, folyik a patika helyreállítása és nem sokára megnyílhat új gyógyszerésztörténelmi egységként az "Arany Sas" patika.

A Múzeum Könyvtára

az eredetileg 1951-ben felállított Országos Orvostörténeti Könyvtár. Gyűjteményének alapja a budapesti Irgalmas Kórház régi könyvanyaga. Később több rendi könyvtár /pécsi, egri irgalmas, váci piarista, kalocsai, bajai ferences rendi/ orvostörténeti vonatkozású gyűjteménye gyarapította. 1952-ben az egykori budapesti Kir. Orvosegyesület Könyvtárának anyaga került az állományba. Az Orvostörténeti Könyvtár gyarapodását elősegítette az Országos Széchényi Könyvtár és a magyar Tudományos Akadémia Könyvtára duplumanyag átengedésével. Vásárlások, ajándékok, cserék révén ma kb. száz-ezer kötetes könyv- és folyóiratállomány áll a kutatás szolgálatában.

A Könyvtár jellegét és gyűjteményét kettős funkciója határozza meg. Egyrészt 1900-ig a történeti értékű orvosi irodalom könyvmúzeuma, másrészt orvostörténelmi szakkönyvtár, melyben a legfontosabb kézikönyvek, szakfolyóiratok és a rokon tudományterületek irodalma is megtalálható.

A könyvtár gyűjteményei:

Ritkasággyűjteménye magába foglalja a könyvnyomtatás előtti kéziratot, az

ősnyomtatványokat, a rarissima-vetustissima^x egyetemes, főleg orvosi vonatkozású anyagot 1501-1600 között, a régi magyar nyomtatványokat a könyvnyomtatás kezdetétől 1711-ig. Klasszikus orvosszerzők legfőbb műveinek első kiadásai éppen úgy fellelhetők ebben a gyűjteményben, mint a híres nyomdák termékei, unikumok, illusztrációikról híres nyomtatványok, ritka kötések és neves professzorok könyvei.

A XVIII. és XIX. sz. magyar és egyetemes orvosi irodalma könyvtárunkban tekintélyes mennyiségben fellelhető. E könyvanyagon belül számos speciális szakgyűjtemény alakult ki. Gazdag anyaggal rendelkezünk a botanika, gyógyszerstan, sebészet, balneológia, különböző betegségek, járványok, népi gyógyászat tárgyköréből.

Orvosi disszertációgyűjteményünk több mint ötezer darabból áll. Nemcsak a régi magyar inaurális disszertációkat tartalmazza, hanem számos külföldi egyetem ilyen jellegű nyomtatványa került állományunkba, főként csere formájában.

A különlenyomatgyűjteményben több mint 15 ezer egység található. Részint magyar, részint külföldi orvosi és orvostörténelmi tárgyú közlemények alkotják.

A könyvtár folyóiratállománya több, mint 20 ezer kötetes. A hazai magyar és idegen nyelvű^x régi és ritka

vü orvosi folyóiratanyagon kívül fellelhető a külföldi orvosi folyóiratok gyűjteménye és kiemelkedik az állományból a modern orvostörténeti szakfolyóiratok sokasága, amelyeket főleg az Orvostörténeti Közleményekért kapunk rendszeresen, cserenyomatványokként.

Külön meg kell emlékeznünk a már említett Ernyey József Gyógyszerészeti Múzeum és a Gyógyszerészegylet könyvtári anyagának a tulajdonunkba kerülése történetéről.

Ezt az értékes gyűjteményt éveken keresztül a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Gyógynövény- és Drogismereti Intézete őrizte. 1968-ban az egyetem rektora és a Múzeum Igazgatósága között történt megállapodás alapján ez a könyvanyag is jogilag a tulajdonunkba került, azonban külön kezelésünkben az eddigi helyén maradt a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum Ernyey József Könyvtáráként. A több mint 10 ezer kötetes gyűjtemény feldolgozása folyamatban van.

Duplumkönyvtárral is rendelkezünk, mely az Országos Reuma- és Fiziooterápiás Intézet Nővér-otthonának alagsorában került elhelyezésre. Könyvtárközi kölcsönzési igényeket lehetőleg ebből az anyagból elégítünk ki.

A könyvtár állományának jelentős részét feldolgoztuk. A múlt évben hajtottuk végre a könyvtár állományának teljes revízióját. Az elkövetkező időszak legfontosabb feladatának különlenyomatgyűjteményünk teljes és korszerű feldolgozását tekintjük.

Az Intézet két legfontosabb részlege egymástól földrajzilag elkülönítve működik. Röviden szeretnénk bemutatni a múzeum és könyvtár otthonául szolgáló épületeket, illetve történetüket is.

Semmelweis szülőháza - a Múzeum otthona

A régi Tabánt idézi az Apród utca 1-3. szám alatti műemlék: Semmelweis Ignác szülőháza. A budai Várhegy déli lábánál, a középkori palota és várfal maradványai alatt húzódik meg az épület, amely eredetileg klasszicizáló későbarokk stílusban készült a XVIII. sz. végén. A nagy tabáni tűzvész idején /1810/ elpusztult házat újjáépítették, ekkor kapta mai copf köntösét. Tulajdonosa Meindl János gazdálkodó volt, akinek házában 38 lakó talált otthonra, köztük Semmelweis apja is, aki nemcsak itt lakott családjával, hanem 1806-1823 között üzlete is itt volt: vegyeskereskedés a "Fehér Elefánthoz". Itt született fia, a későbbi világhírű orvos, Semmelweis Ignác is.

A századfordulón kibontakozó Semmelweis-kultusz eredményeként 1906-ban Strobl Alajos Semmelweis szobrának leleplezésével egyszerre, hivatalos ünnepség keretében helyeztek el emléktáblát a ház kapuja felett: "Itt született 1818 július 1.-én Semmelweis Ign. Fülöp orvos-tanár, az Anyák Megmentője." Az emléktábla el-

pusztult a második világháboruban. Helyette ma egyszerű márványlap hirdeti: "Simmelweis Ignác szülőháza és hamvainak nyugvóhelye."

A második világháború során csaknem teljesen elpusztult épület helyreállítására 1962-64 között került sor. Pfanni Egonra, a tervező építőművészre, nehéz feladat várt: modern múzeumot kellett terveznie egy félig megmaradt, félig elpusztult polgárházban. A megmaradt eredeti részek és a homlokzat helyreállítása után az elpusztult belső részek helyén modern kiállítási termeket tervezett.

Ebben az épületben talált otthonra a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum és itt helyezték el 1964. október 15-én, az udvar Várhegy felé eső falában Semmelweis Ignác műanyagtömbbe foglalt csontjait. Nyugvóhelye előtt Borsos Miklós "Anyaság" című modern vonalú szobra áll, melyet Semmelweis halálának centenáriuma, 1965. augusztus 13-án avattak fel. Ez a nap egyben a múzeum hivatalos születésnapja is, mert ekkor adta ki az egészségügyi és a művelődésügyi miniszter a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum létesítéséről szóló utasítását.

1968-ban, Semmelweis születésének 150. évfordulója évében, megnyílt a múzeum első állandó kiállítása "Képek a gyógyítás múltjából" címmel. Az őseiber gyógyító tevékenységétől az első világháború koráig mutatja be az orvostudomány és a gyógyszerészet emlékeit. Amint a

kiállítás címe is jelzi, a gyógyítás sok évszázados történetéből képek villannak fel előttünk, nem láthatjuk teljességében az egész egyetemes orvostörténelmet. Az ősi primitív gyógyászat után az ókori kelet orvoslását idézi egy-egy kép. Az ókori görög és római gyógyászatot érmék, műszerek, edények jelzik, majd az Iszlám és a középkori Európa orvosi emlékeit láthatjuk. A sebészet és orvosi gyakorlat helyzetét a XVI.-XVII.sz.-ban a kiállított eszközök, orvosi művek érzékeltetik. Bepillantást nyerünk a magyar közegészségügyi viszonyokba is. A gyógyszerészet fejlődését reprezentatív tárgyi anyaggal képviseli a kiállítás. Különösen szépek a XVIII.sz.-ban készült és az itáliaival vetélkedő holicsei patikaedények. Az újkori haladást a gyógyászatban, orvostudományban sikeresen adja vissza a kiállított anyag. A fürdőélet emlékei, a himlőoltás, homeopátia, a magyar reformkor és szabadságharc tárgyi relikviái mellett korabeli műszereket is láthatunk. A pesti orvosi iskola emlékei élénk tudományos életet, kutatószellemet jeleznek. Érzékelhető a kiegyezés utáni fejlődés a magyar gyógyászatban a kiállított tárgyi anyag révén. Két külön helyiségbe került az 1813-ban készült Gomory-patika és a Semmelweis-emlékek gyűjteménye.

A kiállítás hétfő kivételével minden nap megtekinthető, de 10³⁰- és du 18 óra között.

Az Intézet Apród utcai épületében került elhelyezésre a múzeum és könyvtár közös igazgatósága.

A könyvtár elhelyezése:

Mint említettük, a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum és Könyvtár tulajdonképpen két önálló intézet egyesítéséből jött létre 1968-ban. Előbb az Országos Orvostörténeti Könyvtárt állította fel 1951-ben az Egészségügyi Minisztérium. Kezdetből fogva szervezeti egységet alkotott az Országos Reuma és Fürdőügyi Intézettel /ma Országos Reuma- és Fizioterápiás Intézet/, az egykori Irgalmas Kórházzal, s a kórház épületében kapott helyet. 1956-ban kapta mai épületét /II.ker. Török u.12.sz./, amely 1935-37-ben épült /Wagner építész munkája/ és Kormos Ilona színművésznő tulajdona volt. Az épületben 1945-56 között kórházi osztály működött.

Most folyik az épület belső tatarozása; előreláthatólag 1970. szeptemberében nyitja meg újra kapuját látogatói előtt.

Ebben az épületben kapott otthont a Magyar Orvostörténelmi Társaság és az Orvostörténeti Közlemények /Communicationes de Historia Artis Medicinae/ c. negyedévenként megjelenő folyóirat szerkesztősége. A kiadvány a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum és Könyvtár és a MOTESZ Magyar Orvostörténelmi Társaság hivatalos folyó-

irataként jelenik meg. A Magyar Orvostörténelmi Társaság rendezésében sorra kerülő előadások is a könyvtár épületében hangzanak el.

A könyvtár előcsarnokában egy-egy nevezetese eseményhez, évfordulóhoz vagy orvostörténeti szempontból kiemelkedő egyéniséghez kapcsolódóan kis kiállítás fogadja a könyvtár látogatóit.

A könyvtár egész évben nyitva van, kivéve a vásár- és ünnepnapokat. Az olvasóterem általában reggel 8³⁰-tól délután 16 óráig van nyitva. Hetenként kétszer pedig meghosszabbított időben áll az olvasók rendelkezésére. A könyvtár használata díjtalan. Kölcsönzés, tekintettel a gyűjtemény értékére és országos jellegére, csak könyvtárközi kölcsönzés formájában lehetséges. A könyvtár referenszolgálat a nyitvatartási idő alatt mind telefonon, mind levélbeni érdeklődés formájában igénybe vehető. Mind a múzeum, mind a könyvtár szeretettel várja az érdeklődőket.

A GAMMAGLOBULINRÓL

Nuttall 1888-ban írta le először megfigyelését, hogy az emberi vérszérum antibakteriális hatású. A szeroimmunológiai kutatás következő mérföldköveit Behring, Kitasano és Levy-nek a vérszérumnak a diftéria gyógykezelésében történt alkalmazását leíró munkái jelentik. A gammaglobulint az emberi vérben Tiselius mutatta ki és izolálta 1936-ban. Cohn és munkatársainak pedig 1944-ben sikerült a gammaglobulint olyan mértékben tisztítani, hogy az gyógyászati célra alkalmassá vált.

A gyógyászati alkalmazás alapját az a megfigyelés képezte, hogy egyes fertőző betegségek átvészelése után megsaporodott a gammaglobulin a betegek vérében. Másrészt azt is leírták, hogy a fertőzésekre hajlamos ún. rossz ellenálló képességű egyének vérében az átlagosnál kevesebb gammaglobulin mutatható ki. A fentiek alapján elsősorban a gyógyszerekkel nem befolyásolható kórokozók által előidézett fertőzésekben, immunizálás céljára, azaz védőoltás gyanánt kezdték alkalmazni a gammaglobulint. Csakhamar a profilaxis területéről a terápia fegyvertárába is átkerült a gammaglobulin, éspedig az antibiotikumok és kemoterapeutikumok iránt rezisztens bakteriális és vírusos fertőzések gyógyítására.

A vért mint gyógyszert több mint 80 éve egyre szélesebb körben alkalmazzák, de csak a korszerű hematológiai és kémiai, valamint immunológiai módszerek tették lehetővé, hogy célzottan, veszélytelenül és sokszor csak

a vér egyes tisztított elemeit, vagy konzervált alkotó részeit differenciált módon adagolja az orvos. Mit jelent ez? Elsősorban a véradó egyén megválasztását előzetes vizsgálatokkal. Másrészt a megfelelő véralkatrész megválasztását a terápia cél szerint.

Mint a gyógyászat történetében oly sokszor, így a gammaglobulin esetében is a kezdeti kísérletek ugyyszólván minden fertőző betegség megelőzésére és gyógyítására szolgáltak. Az utóbbi két évtized tapasztalatai alapján választották ki azokat a betegségeket, amelyekben a gammaglobulin adagolás eredményes. Ilyenek: a májgyulladás, a kanyaró, a rózsahimlő /rubeola/, a járványos gyermekbénulás, a himlő, és a járványos fültőmirigy-gyulladás. A felsorolásból kitűnik, hogy vírusbetegségekről van szó, amelyeknek specifikus gyógyszere még nincs.

A bakteriális fertőzések mindegyikében megkísérelték a gammaglobulin alkalmazását és tapasztalat szerint a specifikus vagy nem-specifikus gyógyszeres kezelés hatékonyságának fokozására, a szervezet védekező képességének javítására ezekben is jól bevált.

Érdekes alkalmazási területe a gammaglobulinnak a tetanusz megelőzése; ilyenkor a specifikus szérum hatásságának javítására való.

Aml a gammaglobulin hatásmódját illetve, erre vonatkozó egzakt adatokkal még nem rendelkezik az orvostudomány. Az alkalmazás jelenlegi elméleti alapja az a tapasztalati tény, hogy az egészséges lakosság jelentős része a felsorolt fertőzéseket megbetegedési tünetek nélkül átvészeli és vérében ellenanyag-termelés észlelhető. Másrészt a fertőzés veszélyének kitétt egyének szerve-

zetébe juttatott gammaglobulin alkalmasnak bizonyult a felsorolt betegségek megelőzésére, illetve kórlefolyásuk enyhítésére. Az idegen vérből származó gammaglobulin hatására a beteg, vagy a veszélyeztetett egyén vérében emelkedik a gammaglobulin mennyisége. Ez a gammaglobulin hatékonyságának klinikai laboratóriumi módszerrel kimutatható bizonyítéka. Az immunológia terminológiájával ezt a hatást az aktív immunitás elősegítésének nevezik.

Meghaladja e közlemény kereteit az egyes betegségekben szokványos különböző adagolási módok ismertetése, hasonlóképpen a kúra hatékonysági arányszámának ismertetése is. Csupán azt kívánjuk hangsúlyozni, hogy a heveny fertőző betegségeknek különösen a gyermekkor első éveiben, a serdülőkorban, a terhességben és az öregkorban előforduló életveszélyes szövődmények gammaglobulin adagolással kivédhetők. Ilyen szövődmények a kanyaró-pneumonia, illetve az encephalitis és meningitis, a mumps-orchitis, a varicella-pneumonia. Rózsahimlő esetén főleg a terhesség korai stádiumában profilaktikumként alkalmazható.

Nem-specifikus, hosszantartó betegségek minden életkorban indokolhatják a gammaglobulin profilaxist.

Egyes vérképző-rendszeri betegségek egyidejű fertőzés nélkül, a vér fehérjeösszetételének kóros változásával, így a vér gammaglobulin szintjének csökkenésével járnak. Ezekben is életmentő hatása lehet a gammaglobulin.

Súlyos sebészeti betegségekben is, amelyek közül a traumás fertőzött sebeket és az égési betegséget emel-

jük ki, a gammaglobulin a komplex kezelésnek hatásos tényezője lehet.

A gammaglobulinnak olyan betegségekben történő alkalmazása, amely specifikus gyógyszerrel gyógyítható, vagy specifikus immunanyaggal kivédhető, napjainkban már történelmi jelentőségi.

Ebből a szempontból elsősorban a járványos gyermekbénulást kell említeni, amelynek a specifikus védőanyagok: a Salk és a Sabin vaccina előtt a gammaglobulin kizárólagos profilaktikuma volt.

A bakteriális fertőzések közül a szamárköhögés esetében a szélesspektrumu antibiotikumok, elsősorban a chloramphenicol felfedezése előtt a gammaglobulin az életveszélyes szövődmények: az encephalitis vagy a meningitis kivédésére szolgált.

Megkísérelték a gammaglobulin alkalmazását fertőzéses spasztikus bronchitisben, különböző baktériumok, elsősorban a staphylococcusok és streptococcusok okozta szepszisben is.

A tuberkulózis és a lepra megelőzésében és gyógyításában is kipróbálták, az eredmények azonban nem voltak meggyőzőek.

A hatékony, emberi vérből készülő gyógyszer és profilaktikum alkalmazásának határt szab az aránylag rövid hatástartam. Mindössze három hétig tartó védettséget ad. További hátránya az, hogy az optimális hatékonyság csupán a fertőzések lappangási idejének kezdetén adagolva biztosítható, ez pedig a gyakorlatban a specifikus tünetek hiánya miatt nehézkes. Legnagyobb előnye, hogy közösségekben az első fertőzés észlelése után a járvány-

szerű terjedés gammaglobulin adagolással megakadályozható.

Nem elhanyagolható szempont az előállítás bonyolult és költséges volta sem.

I r o d a l o m :

1. WEISGERBER,C. - DAUM,S. - LABORIT,H.: Deficiences immunologiques: une classification.
Concours Méd. 1969,91,29,5978-5982.
2. PERNOD,J. - KERMAREC,J.: Les agammaglobulinemies primitives et leurs manifestations respiratoires.
Poumon Coeur, 1969,25,4,333-353.
3. GRILLIAT,J.P. - THEVENIN,F. - VAUTRIN,D.A.: Hypogammaglobulinemies transitoires et pneumopathies a repetition.
Poumon Coeur, 1969,25,4,381-389.

Könyvtárosok írják

GÓDÉNY Eszter - KOMINKA László:

Nemzetközi együttműködés a szerzeményezés és a katalogizálás területén

Lapunk hasábjain már többször számot adtunk különböző nemzetközi együttműködési törekvésekről. Ez a szemle az Amerikai Egyesült Államokból kiinduló könyvbeszerzési és katalogizálási programot ismerteti elsősorban, de érint olyan "határterületeket" is, mint a katalogizálás gépesítése, a Farmington terv, a könyvek szabványosított számozása, a MARC-terv stb.

A könyvbeszerzési és katalogizálási program

az USA-ban

Az amerikai kongresszus 1965-ben a kongresszusi könyvtárat, a Library of Congress-t megbízta a "nemzeti szerzeményezési és katalogizálási program" /NPAC = National Program for

Acquisitions and Cataloging/ kidolgozásával.

A program azóta működik. Számos bírálat érte már, de vannak bőven hasznos tapasztalatai is. Mindezenesetre egyedülálló, rendkívüli méretű vállalkozás. Az együttműködés feltételei kedvezőek, további fejlesztéséhez azonban még sok anyagi és szellemi erőfeszítésre van szükség, különösen a nem amerikai könyvtárosok részéről.

A program előzménye és indító oka

A könyvtárosokat már régen foglalkoztatja az az idő, energia és pénzpazarlás, amit a különböző könyvtárak által beszerzett azonos művek ismétlődő feldolgozása jelent. A központi feldolgozás és a nyomtatott katalóguskartonok terjesztése is a takarékosági törekvés gyümölcse.

Az USA érdeklődése a külföldi könyvek iránt különösen a második világháború óta megerősödött. A "harmadik világ felfedezése" fokozta fel ezt az érdeklődést annyira, hogy az 1942 óta eredményesen működő Farmington tervet már nem találták elegendőnek ahhoz, hogy az USA tudósai kellően tájékozódhassanak a világirodalomról és kongresszusi megbízással új programot terveztek.

A kongresszus 1965. márciusi nyilvános ülésén az új program szükségességét 3 ponttal indokolták:

⁺a NPAC-ről néhány sorban már számot adtunk Kominka László: című cikkében. =Orv. Könyvtáros, 1970, 10, 3, 333-340.

1. 74 amerikai nagykönyvtár 18 millió dollárt áldoz évente feldolgozásra, ennek nem csekély részét a párhuzamos feldolgozás emészti fel.

2. A Library of Congress 17.000 könyvtárnak 47 millió katalóguskartont ad el, ez azonban a tényleges szükségletnek alig a fele.

3. A cimleírás kényes művelet, még a jó szakkönyvtárosoknak is vannak nyelvi és egyéb tévedései. A legjobb szakemberek által végeztetett központi feldolgozás nagy minőségi fejlődést jelenthet.

A program célja

az, hogy beszerezzenek minden olyan kiadványt, amely a kutatókat érdekelheti, bármely országban jelent is meg és hogy bibliográfiai tájékoztatást adjanak a könyvtárak minél szélesebb körének, de elsősorban a kongresszusi könyvtárnak a megjelent kiadványokról, még akkor is, ha a műveket nem akarják beszerezni. Végül: tájékoztatást adni minden felkutatott kézikönyvtári műről /bibliográfiák, indexek, kollektív katalógusok/, mert ezek a kutatásnak felbecsülhetetlen értékű forrásai.

Mit szereznek be? Minden új könyv legalább egy példányát /kivéve a gyermekkönyveket, a hivatalos testületek kiadványait, az orvosi és a mezőgazdasági szakkönyveket/.

Milyen szervek útján és hol bonyolítják le a művek beszerzését illetve katalogizálását? /Lásd a már idézett cikkben is!/

A legrégibb az együttműködés Angliával, ahol a megrendeléseket Londonban bonyolítják. Skandináviában a megrendelések lebonyolításának központja Norvégiában és Finnországban van, a feldolgozás azonban csak Oslóban történik. Az NSZK-ban és a NDK-ban publikált művek összegyűjtésére és feldolgozására Wiesbaden van kijelölve. A francia, svájci és belga kiadványokat Párizsban gyűjtik össze és ott dolgozzák fel. A svájci könyveket egy bázeli könyvkereskedő választja ki. A holland könyveket La Haye-ben dolgozzák fel, az olasz könyveket egy firenzei könyvkereskedő választja ki, a japánt egy tokiói.

Ausztriában a Library of Congress nem kereskedő céggel dolgoztat, hanem a nemzeti könyvtárral áll szoros kapcsolatban. Hasonló a helyzet Csehszlovákiával, Bulgáriával is. Belgrádban a könyvbeszerzést több különböző könyvkereskedő intézi.

Nem kapcsolódott még a programba Spanyolország, Portugália és néhány keleteurópai ország. A Library of Congress hosszú ideje érdeklődik a szovjet irodalom iránt /jóval régebben, mint ahogy a nemzeti beszerzési és katalogizálási program megvalósult/; 1948 és 1969. között kiadta a "Monthly index of Russian accession" című beszerzési jegyzéket.

A Rio de Janeiro-i iroda számos közvetítő forrást használ fel a brazil könyvek megszerzése érdekében, mivel a kiadványok 45%-a nem jelenik meg könyvkereskedői forgalomban. Ezeknek a forrásoknak egyike arra a megállapodásra épül, amelyet a Library of Congress az ország különböző területein olyan – főleg könyvtáros – személyekkel kötött, akik azzal vannak megbízva, hogy a maguk területéről a könyveket figyeljék és beszerezzék. Erre azért volt szükség, mert Rio de Janeioban nem lehetett gyakran megszerezni a Brazília más városaiban nyomtatott könyveket.

Számos közvetlen szovjet beszerzési forrása van Washingtonnak. Ugyanez a helyzet az ausztráliai, új-zélandi, délafrikai és a kanadai kiadványokkal is.

Az első regionális iroda Nairobiban működik és 10 afrikai országot képvisel; ezek: Etiópia, Kenya, Uganda, Tanzánia, Szomália, Madagaszkár, Zambia, Maurice, Malawi és Afrika francia területei. Ezeknek az országoknak minden lényeges kiadványát felderíti és beszerzi. Ez azért lényeges, mert itt még nincs sem nemzeti bibliográfia, sem megfelelő színvonalu könyvkereskedelem.

A különböző beszerzési forrásokat nemcsak az érdekesség kedvéért érdemes felsorolni. Mutatják azt a hatalmas szervezőmunkát, amely az országok különbözőségeit képes áthidalni és a nagy cél

érdekében megkeresi az együttműködéshez szükséges megfelelő partnert, akár állami szervről, testületről, üzleti vállalkozásról, sőt magánemberről van szó.

A bibliográfiai címleírás

egységesítése az együttműködés egyik fontos eleme. Az IFLA katalogizálási bizottsága is évek óta foglalkozik a katalogizálási szabályok egységesítésével, a címleírás különböző elemeinek szabványosításával. Egyelőre javaslat kidolgozásán buzgólkodnak.

A "könyvbeszerzési és katalogizálási program" azonban már javában működik - saját - a Library of Congress által megadott szabályok szerint.

Az egyes országok a saját szabályaiknak megfelelően katalogizálnak, ezután történik meg a program szerinti adaptáció, amelyet két példán mutatunk be. A könnyebbség kedvéért két magyar címleírást közlünk. A bal oldali példa a Magyar Nemzeti Bibliográfia által felvett címleírás. A jobb oldali a "program" szerint megváltoztatott címleírás. Amint látjuk, a változás nem sok az egyszerű műveknél. A sorozatoknál már jóval bonyolultabb. Az adaptált címleírás lényege, hogy minden "adatot" - amiből majd kód lesz - külön-külön, jól láthatóan, lehetőleg külön sorba kell felvenni. A címleírás alsó része nem más, mint utasítás a vezérszavakhoz.

C 47.509

610
B46

Belbetegségek korai felismerése és megelőzése. Szerk. Magyar Imre.

Bp.1965, Medicina, Kossuth ny. 456 l., illusztr. -24 cm.

/Budapest, Orvostovábbképző Intézet. Az --- kiadványai 2./

Bibliogr. a fejezetek végén.

616-084:616-07

82.-Ft.

B 49.506

610
B12

Bach Imre - Barta Lajos

Gyakorlati endocrinológia a bel- és gyermekgyógyaszatban.

Bp.1964, Medicina, Egyet.ny. 169 l. -20 cm.

/A gyakorló orvos könyvtára./

616.43

20.-Ft.

616.43-053.2

Magyar Imre

Belbetegségek korai felismerése és megelőzése, szerk. Magyar Imre.

Bp.Medicina, 1965.

456 p. illusztr. 24 cm. mfr 82.-

1.Belgyógyász. 2.Megelőzés.

I.Magyar Imre. II.Cim. III. Az Orvostovábbképző Intézet kiadványa 2.

Különböző jelzetek.

Bach, Imre - Barta Lajos

Gyakorlati endocrinológia a bel- és gyermekgyógyaszatban, írta Bach Imre és Barta Lajos.

Bp.Medicina, 1964.

169 p. 20 cm. mfr 20.-

1.Endokrinológia. 2.Belgyógyász.

3.Gyermekgyógyász. I.Bach Imre.

II.Barta Lajos. III. A gyakorló orvos könyvtára.

Különböző jelzetek.

A bibliográfiai információk terjesztése

A programnak nemcsak az a célja, hogy felkutassa azokat a műveket, amelyeket megvásárolni érdemes, hanem az is, hogy egyszerűen bibliográfiai tájékoztatást tudjon adni.

Az amerikai könyvtárak nagy súlyt helyeznek erre és sokat költenek központilag nyomtatott katalóguscédulákra. Néhány számadat: 1965-ben 17.000 könyvtár 47 millió kartont vásárolt, 1970-ben 100 milliót. Ez a szükségletek 70-80%-os ki-elégítését jelenti.

100%-ot szeretnének elérni. A fejlődés ellenére erről még nincs szó. Ugyanakkor – a fejlődésből következően – máris újabb problémák jelentkeznek: a nagy kartontömeg előállítás és szétküldése nem egyszerű feladat a program központja számára. A megrendelő könyvtárak ugyanakkor karton-raktározási gondokkal küzdenek. Végleges megoldást csakis a gépesítés jelenthet. Hogy ez mennyire így van, arra mi sem jellemzőbb, mint hogy naponta 60.000 megrendelés érkezik a kongresszusi könyvtárba. A kartonok csomagolása pedig ma még kézi erővel történik. Hogy ez a helyzet tarthatatlan, ahhoz nem kell sok fantázia.

A cimleírás automatizálását

az un. MARC-terv fogja megvalósítani.⁺ Lapunkban erről már ejtettünk néhány szót. Most csak egy-
+ Orv.Könyvtáros, 1970, 10, 4, 477-480.

-két adatot hozunk a program bemutatásának teljessége kedvéért.

A MARC-terv megvalósítója is a Library of Congress. Vállalkozott rá, hogy a nemzeti szerzeményezési és katalogizálási terven kívül egy mágnesszalagon tárolható és gépi uton olvashatóvá tehető katalogizálási programot is végrehajtsa. A kísérleti program MARC I néven futott. A tapasztalatok alapján módosított program MARC II néven ismeretes. Amint működőképesé válik, a nemzeti szerzeményezési és katalogizálási program alapkövévé fog válni.⁺ A kísérlet 1966 végétől 1968 végéig tartott. Ebben az időszakban 35.000 angol könyv címleírását vették mágneses hordozókra és továbbították 62 szalagon annak a 12 észak-amerikai könyvtárnak, amelyek a program részesei voltak. A terv eredeti célja az volt, hogy a központilag regisztrált bibliográfiai információkat különböző könyvtárak képesek legyenek gépi uton feldolgozni.

Ezek a könyvtárak elsősorban katalóguskartonokra akartak a szalagok segítségével szert tenni. A Library of Congressnek azonban nagyobb-szabásu tervei voltak és vannak. Elsősorban meg akarta ismerni azokat a lehetőségeket, amelyeket az automatizált bibliográfiai regisztrálás nyújt.

⁺Amint a MARC II tapasztalatai nyilvánosságra kerülnek, közöljük őket olvasóinkkal.

A program amerikai visszhangja és perspektívái

A program megindulásakor az USA-ban a lelkesedés hullámai magasra csaptak. Nyilvánvaló volt, hogy a legnagyobb méretű központi beszerzési és feldolgozási vállalkozásról van szó - amelynél nagyobb még soha nem volt a könyvtárak történetében. Az ilyen mértékű centralizációt a hagyományok akadályozni szokták.

A program szakértői és felelősei azonban állandóan kritikusan figyelik a program működését és jelentést tesznek a fejlődésről minden jelentős hivatalos ülésen.

Beszerzési téren az eredmények igen látványosak. Kb. 1000 monográfia érkezik hetente a Library of Congressbe. Ezzel párhuzamosan ugrásszerű mennyiségi növekedés jelentkezett a feldolgozási munkában. A program beillesztése a Library of Congress roppant feldolgozási munkájába rendkívüli nehézségeket eredményezett. Az előállított kartonok száma fokozatosan növekedett: 1965-ben 110.000 könyvet dolgoztak fel, 1968-ban 179.000-t és 1969-ben 200.373-t. A Library of Congress saját beszerzései elsőbbségi jogot élveznek a feldolgozó munkában, ami azt eredményezi, hogy a nagy tételben érkező feldolgozandó könyvek "sorukra várnak". Ennek ellenére a résztvevő könyvtárak a címleírást tartalmazó kartonokat az esetek 75%-ában 4 hé-

ten belül megkapják. A szakértők azonban ezt az átfutási időt a program nagy hiányosságának tartják.

Szerintük – mindezekon kívül – a program hatalmas méretei veszélyeztetik a munka minőségét, azért ezt éberrel figyelemmel kell kísérni.

Másik hiányossága a programnak, hogy a folyóiratok kimaradnak belőle. Ezen kívül: földrajzi határai állandóan tovább szélesülnek, a problémák szaporodni fognak, holott már a mai határok között is volt hiba bőven. Ez többek között az is, hogy a spanyol irodalom nincs a programba bekapcsolva, pedig ezen a nyelvterületen évente 25.000 mű jelenik meg.

Végül, de főképpen számunkra nem utolsó sorban: hiányzik a programból az orvosi és a mezőgazdasági művek feldolgozása. Vannak azonban olyan tervek, amelyek mint "a két másik nemzeti könyvtárat" a washingtoni National Library of Medicine és a National Library of Agriculture is bekapcsolják a programba, ebben az esetben pedig biztosítottá válik az orvosi és a mezőgazdasági irodalom beszerzése és terjesztése.

A program megvalósulása az USA-n kívül

A katalogizálási kooperáció legerősebb láncszemének az Angol Egyesült Királyságot kell

tekinteni, már csak azért is, mert az első nemzetközi konferencia, amelyet a program fejlesztésére hívtak össze, 1966-ban Londonban volt. Az amerikai és az angol küldötteken kívül csak az NSZK, Franciaország és Norvégia küldöttei voltak akkor jelen.

Ezen kívül Anglia kurrens nemzeti bibliográfiáját, a British National Bibliographyt úgy tekinthetjük, mint a program keretében kialakult mintaszerű kooperáció egy termékét. Végül meg kell még említeni, hogy az Egyesült Királyságon kívül például a MARC-programban még egyetlen más ország sem vett részt.

Itt kell megemlítenünk, mint a jövő katalogizálásának egyik fontos és minden bizonnyal országhatárookra való tekintet nélkül elterjedő elemét, a könyvek szabványosított számozását, amely az "Anglo-American Cataloging Rules" néven ismert új katalogizálási szabályzattal együtt az Anglia és az USA közötti kooperáció fontos terméke.

Mi a könyvek "szabványosított számozása?"

A nemzeti együttműködés kibontakozását hátráltatja az egyes könyvek egyértelmű azonosításának nehézsége. Célszerűnek látszik az egész világon egységesen használható egyezményes jelölés bevezetése a könyvek megjelölésére, azonosítására és megkülönböztetésére.

E jegyeknek funkciójuk ellátásához egyértelműen, világosan meghatározottaknak kell lenniük.

E célra alkalmasak az un. nemzetközi szabvány könyvszámok. /International standard book number, ISBN./ Használatát angol kezdeményezésre 1967 nyarán az Egyesült Királyságban, majd nemzetközi szabványként történt elfogadása után 1968-ban az USA-ban is bevezették. Megvalósítását a könyvkiadók és a könyvkereskedelem szükségletei sürgették, s alkalmazását a számítógép technika könyvtári alkalmazásának terjedése tette szükségessé. Minden új angol és amerikai kiadvány megkapja az ISBN számot. Ez a címlap verzőjén és a borító hátlapján szerepel. Elterjedésének biztosítéka, hogy minden kiadói és könyvkereskedői jegyzéken szerepel, sőt az angol nemzeti bibliográfiában is megtalálható minden mű címléírásának tartozékaként.

Az ISBN jelzet 10 számjegyből áll, amely négy elkülönített szakaszban van elhelyezve. Az első szakasz a mű nemzeti, nyelvi hovatartozóságát jelöli, a második szakasz a kiadót, a harmadik a kiadó jelenlegi kiadványának számát jelöli. Az egyes számcsoportok változó hosszúságúak. Ez részben a nemzeti, nyelvi vonatkozású csoport, részben az egyes kiadók publikációs tevékenységének mértékétől függ. A tizedik számjegy a számítógépbe táplált adat ellenőrzésére szolgál, s lehetővé teszi, hogy

az esetleges számjegyelírást a gép azonnal jelezze. /Pl. ISBN 2 19 432114 2/

Az első számcsoporthoz kijelölését nemzetközi szintű szerv végzi /a Brit Szabványügyi Intézet/. A kiadók kódjeleinek megállapítása az egyes nemzeti, nyelvi csoportok feladata, a művek azonosítására szolgáló számjegyeket maguk a kiadók állapítják meg a számukra engedélyezett értéktartományból.

A katalogizálási együttműködési program regionális központjai

Címfelvételi szempontból Anglia is a regionális központok közé sorolható. Természetesen óriási előnyt jelent a közös nyelv. A nyelvi különbözőség – nemzetközi méretekben – a munka lelassulásának egyik fő oka. Lehet, hogy korai még annak a gondolatnak a felvetése, hogy a program a nyelvek szerinti megosztás felé tendál? Ha most még korai is, előbb-utóbb elérkezik az ideje. Ez több nyelv szempontjából jelent egy-egy országnál jóval nagyobb egységet /francia, német, orosz, spanyol/. A fő akadály természetesen mostanáig is az, hogy a finanszírozás forrásai főként nemzeti jellegűek, mégis már ma is vannak olyan akciók, amelyek meghaladják a nemzeti kereteket. Ezek egyike az, hogy az NSZK, az NDK, Ausztria, Svájc, Luxemburg, azaz a német nyelvterület könyvtárai 1964

óta közösen vitatják meg katalogizálási problémáikat. Az 1961. évi párizsi katalogizálási konferencia is a nyelvi kérdésre helyezte a fő súlyt és javasolta, hogy a nyelvileg összetartozó országok képviselői kezdjenek megbeszéléseket a személynevek fogalmának egységes használatáról. A javaslat egyszerűnek tűnik, Liebaers, az IFLA elnöke azonban rendkívüli jelentőségűnek tartja - éppen az együttműködési tapasztalatok gyűjtése miatt.

A program szempontjából egyes európai országokban nem éppen szerencsés, hogy a könyvkereskedők által lebonyolított szerzeményezésben az együttműködő könyvtárak szerepe igen csekély. Általában alapvető szerepet játszanak a program kidolgozásakor és felvilágosítást adnak a helyi könyv-szükségletről; ezek után beleszólásuk csupán néhány metodikai kérdés megoldására korlátozódik, mint például a címléírás helyessége vagy a nehezen identifikálható könyvek eredetének megállapítása.

Előnyösebbnek tűnik néhány olyan európai könyvtár helyzete, amelyek közvetlenebbül részt vesznek a szerzeményezésben is, mint például a program bécsi, helsinki, prágai és szófiai résztvevői. Mindegyiküknél előnyösebb azonban a finnek helyzete, ahol a kiválasztás a könyvtáros dolga, a vásárlás lebonyolítása pedig a kereskedőé. Ez a munkamegosztás adja a legtöbb garanciát.

Az az országonkénti különbözőség, hogy hol a könyvkereskedő szerzeményez, hol a könyvtáros, a program egyik hiányosságát jelenti. Még nem mérték fel /a nagy mennyiségű mű és karton feldolgozása ezt még nem is tette lehetővé/, hogy az üzleti érdekből beszerzett és a Library of Congressnek eljuttatott könyvek közül mennyi a felesleges, a hibás szempontból megvásárolt mű. Az amerikai könyvtárak annyira megbiznak a velük kapcsolatban álló könyvkereskedőkben, hogy üres megrendelőlapokat adnak nekik, amelyekkel belátásuk szerint rendelkeznek és - szerintünk - a kereskedők jó jövedelme biztosítja a jó kiválasztásnak. Az európai könyvtárosok már nem olyan biztosak ebben.

Regionális szerzeményezési központok

A "legvalódibb", csak a program céljaira megszervezett beszerzési központ Nairobiban van. A többi: a ceyloni, az indiai, az izraeli, nepali, pakisztáni és az arab köztársasági központok másfajta együttműködésében álltak az USA-val /könyvtári együttműködés volt ez is/ és a már működő központokat ebbe a szervezetbe is bekapcsolták. Jugoszlávia és India többféle együttműködési szervezetben is benne van, többek között a "program"-ban is.

A Library of Congress beszerzési központokat létesített ott, ahol a kereskedelem és a

bibliográfiai tájékoztatás még nem elég fejlett vagy hiányzik. A legfontosabb ezeken a területeken a szakképzés problémája, ami elsősorban Afrikában, a fejlődő országokban általában jelentkezik. A programnak – igaz, hogy csak közvetve – de ehhez is köze van. A különböző szervezési központok által publikált szervezési listáknak általában nincs túlzott jelentőségük, főleg a fejlett országokban nincs. Az azonban bizonyos, hogy a világnak ezen a részén a nemzeti bibliográfia kizárólagos helyettesítői.

A programnak az egyes országok bibliográfiai kultúrájára gyakorolt hatása egészen különböző. Elsősorban az illető ország kulturális fejlettségétől függ. Annyi bizonyos, hogy vannak olyan országok, amelyek a programot teljesen idegennek érzik. Mások katalizátornak értékelik, amely már pusztán megjelenésével hatást gyakorol a helyi fejlődésre. Egyes országokban rendkívül rövid idő alatt megjavította a program a folyamatosan megjelenő könyvek bibliográfiai feldolgozását.

A program értékelése európai szemmel

A könyvtárügy történetében egyedülálló szervezési és katalogizálási program megvalósult és fejlődik, egyre nagyobb volumenű.

Nem egészen 4 év alatt szervezési központja, a washingtoni kongresszusi könyvtár elérte, hogy a program már 200.000 könyvet képes feldolgozni és ezzel a résztvevő amerikai könyvtárak szükségleteinek 70-80%-át kielégíteni. 22 külföldi nemzeti könyvtárral vagy nemzeti bibliográfiával működik együtt és létrehozott 9 regionális katalógizálási központot és 3 regionális beszerzési központot.

Ez a rendszer rendkívül komplex szervezést kíván. Ebben a tekintetben Európának nincs sem olyan gyakorlata, sem olyan lehetőségei, mint Amerikának.

A nagy európai könyvtárak egy része nem-hogy saját cimleírási tevékenysége gyümölcsét nem tudja a programba bekapcsolni, de az évi 200.000 nyomtatott kartont is habozik elfogadni. Nincs ti. elegendő munkaerejük ahhoz, hogy a kartonokat osztályozzák, a helyi szükségleteknek megfelelően átalakítsák és végül: a katalógusba beosszák! Az amerikaiak ezt szervezési tehetetlenségnek fogják fel, de mi - mert a viszonyaink hasonlóak - megértjük ezt.

Ugyanakkor el kell ismernünk, hogy Európa korántsem aknázza ki a programadta lehetőségeket. "Az Európa és Amerika közötti nyelvi és politikai különbségek nem kedveznek az integrációs törekvéseknek" - írja Liebaers. Azok az okok viszont, amelyek az USA-t a program megvalósításában előreviszik /a világ minél nagyobb

részének megismerésére irányuló törekvés/ kedvezőek Európa számára. Nagyon fontos volna, hogy az európai könyvtári szervezetek, mind nemzeti, mind nemzetközi téren megteremtsék azokat az anyagi alapokat, amelyekről számukra is valósággá válik "a világ bibliográfiai ellenőrzése".

Reméljük, hogy egyre több olyan ország lesz, amely a mindenki számára hasznos programba bekapcsolódik. És azt is reméljük, hogy a program kiterjeszti majd működését a mezőgazdasági és orvosi irodalom feldolgozására is. És végül, hogy hálózatunk részese lehet majd az együttműködésnek és élvezheti ennek a hasznos kollektív munkának a gyümölcseit!

I r o d a l o m :

1. Liebaers, H.: Le catalogage en cooperation. /I-II./ = Bulletin de l'intention des bibliothèques. 1970, 24, 2, 66-77; 3, 139-152. pp.
2. Avram, H.D. - Knapp, J.F. - Rather, J.: A MARC II. szerkezet. Általános szerkezet a bibliográfiai adatok lejegyzéséhez. /The MARC II format. A communication format for bibliographic data./ Bp. 1968. OSZK. 68 p.
3. Neubauer, K.W.: Nemzetközi szabvány-könyvszámok. /International standard book numbers /ISBN/ = IATUL Proceedings, 4.k. l.sz. 1969. júl. 17-19.p. Ref.: TMT, 1970, 17, 4, 357-361.p.

STANDARDEK, IRÁNYSZÁMOK, NORMÁK A KÜLFÖLDI

KÖNYVTÁRAKBAN

Amikor egy könyvtárat, vagy könyvtárak szervezetét létrehozzák, szükség van bizonyos számadatok, épület- és berendezési normák, állomány-irányszámok, a szükséges személyzet létszámának ismeretére.

Ezek az irányszámok különbözőek, függenek a helyi szokásoktól, a műveltségi és - nem utolsó sorban - a technikai színvonaltól, van azonban sok közös vonásuk is. A külföldi irányszámok tanulmányozásakor számos érdekes és tanulságos adatra lehet bukkanni. Ezek közül ismertetünk meg könyvtárosainkkal néhányat.

A Német Szövetségi Köztársaság Könyvtár-egyesülete néhány, általános könyvtárakra vonatkozó keret-normatívát közöl egy könyvtári törvény előkészítésekeppen¹. Számadatok még alig szerepelnek benne. A normatívák közül figyelemreméltóak a következők:

Állami támogatásban részesülnek azok a könyvtárak, amelyek a következő előírásoknak megfelelnek:

Van legalább 10.000 kötetből álló állományuk, bibliográfiákból és bázisművekből álló törzsállományuk; megfelelő állománygyarapítási költségvetésük; van főfoglalkozásu, szakképzett ve-

zetőjük és a funkcióknak megfelelő személyzetük; vannak saját, központi fekvésű és a funkcióknak megfelelő helyiségeik, a tájékoztató feladatoknak megfelelő felszerelésük, egyenletes, elég hosszú és a közönség igényeihez alkalmazkodó nyitvatartási idejük.

Azok a könyvtárak, amelyek ezeknek a követelményeknek bizonyos időn belül meg akarnak felelni, de még nem felelnek meg, kapnak állami támogatást, de csak akkor, ha kötelezik magukat, hogy a könyvtár az előírt normáknak záros határidőn belül meg fog felelni.

A felsorolt adatok közül számunkra különösen az az érdekes, hogy már 10.000 kötetnyi /könyv, folyóirat és egyéb együtt/ könyvtárat olyannak tekintenek, amelynek lehet hálózata és amelynek feltétlenül szakképzett vezetőt kell az élére helyezni, sőt a funkcióknak megfelelően több személyt is kell alkalmazni, akik ugyan csak szakképzettek. A könyvtárnak saját tulajdonu, funkcióinak megfelelő helyiségekkel és a tájékoztató feladatoknak megfelelő felszereléssel kell rendelkeznie. Amíg ezeket a fenntartó szerv nem biztosítja, addig a könyvtár nem kap állami támogatást. Az NSZK-ban ugyanis a könyvtáraknak csak egy része állami. A többit különböző testületek, esetleg magánosok tartják fenn. Ha nem felelnek meg a fenti normatíváknak, nem tekintik őket könyvtárnak és nem kapnak állami támogatást.

Az állami támogatás mértéke: az állománybeszerzési összegnek legalább 40%-a, a személyzet fizetésének 50%-a, a könyvtárépítési költségeknek legalább a 40%-a.

A másik érdekes dolog számunkra: minden könyvtár számára meg van határozva az évi állománybeszerzési összeg és az évekre előre be- tervezett állományfejlesztési norma /hány kö- tetre kell a könyvtár állományát fejleszteni egy, öt, tíz év alatt/. A németek ezt az elő- irányzott állományt "Soll-Bestand"-nak hívják. Állami támogatást csak az a könyvtár kap, amely a meglévő állománynak /"Ist-Bestand"/ legalább a 12%-át, a több évre előirányzott állománynak legalább 3%-át beszerzi évente.

Még érdekesebb és ennél sokkal részlete- sebb adatokat közöl egy kanadai broszúra.² Mon- danivalója a következő kérdésre ad választ:

Milyen legyen a kórházi orvosi könyvtár?

A kanadai kórházi szövetség /Canadian Hos- pital Association/ megbizta Beatrix H. Robinow-t, a McMaster University orvosi könyvtárosát, hogy vezérfonalban foglalja össze a könyvtári tenni- valókat olyan személy részére, aki megbízásáig nem volt hivatásos könyvtáros, nincs se tapasztalata, se gyakorlata, de rábizzák a kórházi or- vosi könyvtár létrehozását és működtetését.

A kiadvány számunkra több szempontból is tanulságos. Először is: még mindig vannak olyan intézményeink, amelyek "tisztá lappal" indulnak, napjainkban szerveződnek, a könyvtár létrehozá- sával megbízott személynek pedig se képesítése,

se gyakorlata. Mit kell tudnia a kanadai könyvtárkezelőnek? Látni fogjuk, hogy lényegében ugyanazt mint egy magyarországinak. De számunkra a különbségek ismerete is hasznos. Másodszor a kiadványban vannak egyszerű, ügyes, követésre méltó módszerek. Harmadszor, de nem utolsó sorban: a kiadvány berendezési, tárgyi és személyi normákat is közöl, ezekkel az adatokkal pedig köztudomásuan nem bánik bőkezűen a szakirodalom.

Mit kell tudni a könyvtár megszervezésekor?

Azt, hogy szükség van könyvtári bizottságra, költségvetésre, személyzetre, helyiségekre, berendezésre, állományra, gépekre, eszközökre /figyeljük meg a sorrendet!/. Kanadai kollégánknak pontosan megmondja: hol, miből, mennyire van szükség. Lássuk:

A könyvtári bizottság álljon 3-4 orvusból, ezek egyike a bizottság vezetője, a könyvtáros a bizottság állandó tagja és jegyzőkönyvvezetője.

A bizottság feladatai:

1. Tanácsadás, különös tekintettel az állománybeszerzésre
2. Részt vesz a könyvtár használati szabályzatának összeállításában

3. Összekötő szerepet tölt be a kórház
dolgozói és a könyvtár között

4. Támogatja a könyvtár céljait és törek-
véseit.

A bizottság titkára a könyvtáros, aki felelős
a könyvtár működésére vonatkozó minden fel-
jegyzésért és beadványért.

A bizottság tartsa üléseit rendszeres idő-
közökben, az ideális: havonta egyszer.

Az éves költségvetés összeállításánál gon-
dolni kell

a/ könyv- és folyóiratrendelésre

b/ folyóiratok köttetésére

c/ könyvtári felszerelésre /speciális írő-
gép, sokszorosító készülék stb./

d/ speciális könyvtári papírneműre és írő-
szerekre.

A költségvetést a könyvtáros készítse el
és terjessze a könyvtári bizottság elé.

A kifizetések a kórház pénzügyi részlegére
tartoznak, a könyvtáros azonban mindenképpen ve-
zessen feljegyzést a már elköltött és a lekötött
pénzről, a következőképpen:

Dátum	Megnevezés	Összeg	
		A ^x	B ^{xx}
Okt. 8.	Könyv	432.--	
	Folyóirat előfizetés megújítása		1526.--
Okt. 24.	Új folyóirat előfizetése		142.--
	Összesen:	432.--	1668.--
Nov.			

Igy a könyvtáros mindig tudja, mennyi pénz áll rendelkezésére. A könyvtárosnak ezt tudnia is kell. Mindig. Naprakész feljegyzés alapján.

^x
A = kifizetések

^{xx}
B = lekötött összegek

A kórházi könyvtár személyzetére vonatkozó normák

300 ágyig	301-500 ágyig	501-1000 ágyig	1000 ágy fölött
1 könyv- táros	1 könyv- táros	1 könyv- táros	1 könyv- táros
	1 gépiró admi- niszt- rátor	1 segéd- könyv- táros	2 segéd- könyv- táros
		1 gépiró admi- niszt- rátor	1 gépiró admi- niszt- rátor

Ha a könyvtár hosszú ideig tart nyitva, minden kategóriába vehetők fel részidősök.

Robinow az alapadatokat egy amerikai kiadványból veszi. /Akit érdekel: United Veterans Administration. Department of Medicine and Surgery. Planning criteria for medical facilities. M-7. Part 1. Chapter 17. Library Service. Máj. 26. 1964./ Az Egyesült Államok könyvtáraiban ezek a könyvtárosok a betegkönyvtár munkáját is ellátják.

Helyiség

Az orvosi könyvtár részére a "betegektől távol eső, mégis központi helyet kell kiszemelni".

1. A könyvtári tér magában foglalja: a könyvespolcokat, amelyeket az olvasói tér legfontosabb részében helyeznek el. A raktári részt és az olvasói teret néha külön helyezik el, sokkal vonzóbb azonban, ha az olvasói teret könyvespolcokkal osztják "félleg-elkülönített" fülkékre, amelyekbe asztalokat és székeket helyezünk.

2. Dolgozószoba a könyvtáros részére

3. Raktárhelyiség duplumok és ritkán használt anyagok részére.

Mennyi a szükséges állomány?

/kanadai állománynormák/

	100-300 ágyig	301-600 ágyig	600 ágy fölött
<u>Induló könyv-</u> <u>állomány</u>	300 mű beszer- zése 5 év alatt	500 mű beszer- zése 5 év alatt	600 mű beszer- zése 5 év alatt
<u>Évi beszerzés</u>	50 mű	75 mű	100 mű
<u>Folyóirat</u> <u>/kurrens f.i./</u>	35	75	125
<u>állomány /kö-</u> <u>tetben/</u>	70 /évente/	150 /évente/	250 /évente/
	700 /10 év alatt/	1500 /10 év alatt/	2500 /10 év alatt/
<u>Teljes állo-</u> <u>mány 15 év</u> <u>alatt</u>	1500 egy- ség	2750	4100

	100-300 ágyig	301-600 ágyig	600 ágy fölött
A szükséges olvasói férő- helyek száma	10 ülő- hely	30 ülő- hely	50 ülő- hely
Dolgozószoba térsege	kb 50 m ²	kb 60-70 m ²	kb 100 m ²

A polcozást 15 évre előre tervezik /30 folyócm-re, 10 könyvet, azaz 1 polcfolyóméterre 30 könyvet/. A folyóiratokat tárlón kell elhelyezni ferde polcokra. Mintegy 30 folyóméteren 120 folyóirat "állitható ki".

Az olvasóasztalok között legyen kb másfél méternyi hely. Ha az asztaloknak csak az egyik oldalára teszünk széket, a két asztal között elegendő 100-120 cm helyet hagyni. A fal és az asztal közötti távolság lehet ugyancsak 100-120 cm, kivéve, ha a fal bepolicozott, ebben az esetben 150 cm távolságot kell hagyni. A kis asztalok népszerűbbek, mint a nagyobbak. Egy-egy olvasóra mintegy 10 m² szükséges területet számítanak.

A felsoroltakat minimális normáknak tekintik.

Berendezés

Közönség-övezet

1. Kölcsönző pult katalógusdobozokkal az olvasóteremben, íróasztal és szelekrény a prézens állomány számára.
Polcok a visszahozott könyvek részére
Könyvkocsi
2. Katalógusszelekrény /mindenféle stilusban kapható, Robinow a szabványos méretű szelekrényt ajánlja, mert az 5 fiókos részletekkel bővíthető. A kanadai kórházi "középkönyvtárak" részére a 15 fiókos katalógusszelekrényt tartják a legmegfelelőbbnek, mert abban 15.000 katalóguskarton elfér.
3. "Index-asztal": egy hosszú asztal, közepén kettős polccal az Index Medicus és más mutatók és bibliográfiák részére. Az asztalon feltétlenül helyet kell hagyni azokra az alkalmakra, amikor az Indexben keresni kell.
4. Hirdetőtábla jól látható helyre. Ide kerül az új könyvek vagy folyóiratok jegyzéke, könyvtári szabályok, hírek stb.
5. Írattartó szelekrény /nem katalogizált prospektusok részére/

A könyvtáros munkaszobája

1. Íróasztal a személyzet minden tagja részére
2. Kezelőasztal könyvek, folyóiratok állományba vételére, kötetítés előkészítésére, szerelésre stb. Javasolt hossza 2,5 méter

3. 6 részes polc katalogizálандó könyvek részére
4. Szekrény papír és írószer részére
5. Dupla katalogusdoboz helyrajzi katalogus részére
6. Folyóiratnyilvántartó berendezés. Javasolják a fejléces elhelyezést biztosító kardexet vagy kardexszerű szekrénykét.
7. Kis szekrény az irattár részére
8. Könyvkocsi. A könyvtáros munkahelyiségében kettőre van szükség. Készülhet fémből vagy fából, lehet egy, vagy két rekeszes.

Felszerelés

1. Írógép. Ha a könyvtárnak csak egy írógépe van; azt mozgatható állványra kell helyezni. Nagyobb könyvtárnak feltétlenül két írógépre van szüksége.
2. Sokszorosítógép könyvlisták, jegyzőkönyvek stb. sokszorosítására. Ha az nincs, a könyvtárnak legyen rá lehetősége, hogy a kórházban valahol sokszorosíthasson. Szükségesnek tartják azonban, hogy a könyvtárnak legyen fényképezési eljárással működő másológépe, mint például a Xerox 914, amely külön lapokról éppen olyan jól másol szöveget, mint könyvek egyes oldalait.
3. Papír-kosár minden könyvtári dolgozó számára egy-egy és kettő az olvasói térbe. Hamutartók is szükségesek. Ha a könyvtári ügyrend megengedi, hogy az olvasók az olvasói térben dohányozhassanak,

oda is kell stabil, nagyméretű hamu-
tartókat tenni.

4. Karosszékek az indexek, a katalógusok
és a fali polcok mellé.

Talán primitívnek is tartjuk, hogy erről
szót ejtsünk, pedig a jó szervezéshez hozzátar-
tozik, hogy körültekintő legyen. Nézzük meg,

mi a papír- és írószerszükséglete /előírás
szerint/ a kanadai könyvtárnak.

Jól szervezett intézményben dolgozó és gondos
kanadai kollégák induló és egyuttal állandó
készlete a következő

- 5000 db katalóguskarton
- 5000 " folyóirat nyilvántartó karton
- 1000 " rendelőlapon
- 1000 " könyvsarok
- 1000 " könyvkártya
- 1000 " ragasztós címke raktári jelzetek
feltüntetésére
- 3 garnitúra abc-választólapokból
- 1 kapcsolós jegyzettömb cserélhető la-
pokkal
- 1 db betűfestő felszerelés, betűsablon
könyvtári ragasztószer
"javítószalag" elszakadt könyvlapok
megragasztására
füzőgép, füzőgépkapocs, olló, tulaj-
donbélyegző, 3 dátumbélyegző, bélyeg
zópárna
lyukasztógép /három lyukas, 1 lyukas/
2 doboz polc-jelzet tartó
könyvtámasz: 4 tucat kicsi, 1 tucat
nagy.

Ismételjük: nem ez a szükséglet, ez az állandó
készlet.

Követésre méltó gondossággal összeállított jegyzék – sokat tanulhatunk belőle. Igaz, a lehetőségek is követésre méltók volnának. De ismerünk néhány hazai orvosi könyvtárost, aki könyvtárát hasonló gondossággal szerelte fel – és a lehetőségeket is megteremtette magának. Az ideális az volna, ha minden könyvtáros hasonló gondossággal szerelné fel a rábizott könyvtárat, a fenntartó intézmények vezetői pedig mindezt természetesen tartanák.

Mindez semmi különös. Mégis milyen tanulságos.

Források:

1. Grundsätze und Normen für die Bücherei-Gesetzgebung. Berlin, 1970. Deutscher Büchereiverband. 12 p.
2. Robinow, B.H.: Outline for the organization of hospital libraries. Toronto, 1967, Canadian Hospital Association. 96 p.

Szepesiné dr Benda Mária

Tarnóczi Lóránt: Fordítókalausz. A szakirodalmi fordítás elmélete és gyakorlata. Budapest, 1966, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 529.p.

Jobb későn, mint soha! Egy évekkel ezelőtt megjelent könyvre hívjuk fel ezuttal könyvtárosaink figyelmét, mert e mű tanulmányozása nagy segítséget jelent a dokumentációs és a tájékoztató munkában. Ez a könyv az utóbbi fél évszázad első jelentős és széles alapokon nyugvó magyar fordítástudományi munkája. Valójában túl is terjed a szorosan vett fordítástudományon, mert több, a nyelvészettel foglalkozó fejezete van, ezek a fejezetek természetesen a fordítások elkészítése, helyessége szempontjából tárgyalják a nyelvészet egyes kérdéseit.

Tarnóczi könyve három részre tagolódik: az alapfogalmakkal, az általános fordítástudománnyal és a különleges fordítástudománnyal foglalkozik egy-egy rész. A könyv ismertetése nehéz feladat elé állítja a recenzenst, mert az egyes részek is, a részeken belüli egyes fejezetek is oly érdekesek, annyira korszerűek és oly sok újat mondanak, hogy az ismertetésből - ha még oly terjedelmes volna is - nem lehet megismerni a könyv teljes mondanivalóját. Így hát beérjük azzal, hogy az egyes részekből kiragadunk néhány érdekes témát - mintegy izelítőképben.

Azt gondolná az ember, hogy a fordítástudomány új disciplina. Már a bevezetésből kitűnik, hogy mennyire nem az! Hiszen köztudott dolog, hogy már az ókorban sok munkát lefordítottak /a híres rosetti kő is fordítás, ebből fejtették meg az egyiptomi hieroglifikus írást/, és még többet fordítottak a középkorban. Azt azonban valóban kevesen tudják, hogy a ókortól napjainkig nem egy kiváló tudós írt arról, hogy hogyan kell fordítani - vagyis megalapozták a fordítástudományt. A szerzők között szerepel Cicero, Quintus Horatius Flaccus, Hieronymus, Dante és sokan mások. Estienne Dolet 1540-ben írt szabályai ma is érvényesek, érdemes idézni:

"Az első: a fordítónak tökéletesen tisztában kell lennie a fordítandó munka tárgyával és tartamával. A második: A fordítónak tökéletesen ismernie kell a nyelvet, amelyikből fordít, és ugyanilyen szintű ismeretekkel kell rendelkeznie abban a nyelvben is, amelyikre fordít. A harmadik szabály: nem szabad a szó szerinti fordítás szolgátságába süllyedni. Ha valaki mégis ezt tenné, az csak szellemi szegénységét és tökéletlenségét bizonyítaná..... A negyedik szabály: a fordító tartózkodjék a kevéssé ismert kifejezések használatától. Az utolsó, az ötödik szabály a fordítás tiszta, elegáns nyelvezetére, a szavak helyes kapcsolására vonatkozik...."

Hazánkban Pázmány Péter, Batsányi János, Kazinczy Ferenc és sokan mások adtak hasonló tanácsokat a fordítóknak. Korunkban Kosztolányi, Szabó Lőrinc, Vas István és Somlyó György idevágó tanulmányal jelentenek útmutatást.

Persze, hogy tudjuk: kevés fordító felel meg a Dolet megfogalmazta és az újabb követelményeknek, lehet mondani, csak a műfordítók. A szakfordítók közül kevesen érik el a kívánatos műfordító színvonalát és ennek nem kis mértékben az az oka - amint arra Tarnóczi a könyv első részében sok érdekes adattal rámutat -, hogy a fordítások volumene hallatlan mértékben növekszik az utóbbi évtizedekben. Hazánkban például 1960-ban 28 500 közlemény fordítását jelentették be az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központba. Azóta ez a volumen bizonyosan legalább megkétszereződött. Hol van ennyi jó fordító?

De a fordítás tudományát el lehet sajátítani, igaz nagyfoku lelkiismeretesség és szorgalom kell hozzá - no meg valamelyes tehetség is. A könyv célja éppen az, hogy ebben legyen a fordítók és tolmácsok /mert hiszen a tolmácsolás is fordítás/ segítségére.

A könyv első részében terjedelmes nyelvtudományi fejezetek vannak. Érdekes a rétegnyelvi tagolódást bemutató beosztás, amelyből kitűnik, hogy a fordítónak az adott két nyelven belül is mennyi mindent kell tudnia:

<u>Irodalmi nyelv</u>	<u>közn nyelv</u>	<u>szaknyelv</u>
költői nyelv	társalgási nyelv	tudományos nyelv
a próza nyelve	népnyelv	szakmai nyelv
a ponyva nyelve	argó	zsargon

Az orvosi szakfordító természetesen akkor fordít hüen, ha a tudományos vagy szakmai szak-zsargonban

írt közleményt az azonos "nyelvre" fordítja le. Ez persze már finomság, ez már szakmai műfordítás volna.

Figyelembe kell venni a nyelvek fejlődését is. Az angol nyelv jónéhány kifejezése mást jelent az angol, az amerikai vagy az ausztrál nyelvterületen. G.B. Shaw mondta egyszer: "Az angolokat és az amerikaiakat nem választja el más mint a nyelv." Ugyanez vonatkozik a franciaországi és a kanadai francia nyelvre. De a németek sem beszélnek "egy nyelven", sok kifejezés más svájciul, osztrákul, bajorul vagy poroszul. Az autós turistának például Franciaországban "essence"-t, Svájcban azonban "benzine"-t kell kérni, ha tankolni akar. Belgiumban hiába keresi a franciául "kiosque"-nak nevezett újság-árus bódét, mert azt ott "aubette"-nek hívják.

És tudni kell, hogy vannak bizonyos furcsa kifejezések, amelyeket nem szabad szó szerint fordítani. A német Pechvogel nem szurokmadár, hanem szerencsétlen fickó. /Egy hozzánk beérkezett fordításban olvastam: "a gyermekek vak tehenet játszottak". A német "blinde Kuh" ugyanis a szembekötődő./

A szemantika vagy jelentéstan foglalkozik a szavak jelentéstartalmának vizsgálatával. Nos, a fordítónak jó szemantikusnak kell lennie.

A szemantikai elemzés alapja: a valóságtartalom. Tarnóczi többek között a két fő sőrfeleség különféle nyelvek szerinti elnevezésével mutatja be azt, hogy azonos valóságtartalmat más-más nyelv más és másképpen fejez ki.

világos sör

oroszul: szvetloe /világos/ pivo
francia: bière blonde /szőke/
németül: helles /világos/ Bier
olaszul: birra chiara /világos/
angolul: pale /sápadt/ beer
spanyol: cerveza pálida /sápadt/
cerveza clara /tisztá/

barna sör

csornoe /fekete/ pivo
bière brune /barna/
dunkles /sötét/ Bier
birra scura /sötét/
dark /sötét/ beer
cerveza negra /fekete/
cerveza oscura /sötét/

De az angol a világos sört általában ale-nak, a barnát stout-nak vagy porter-nek mondja, a belga-francia pedig export-nak illetve scotch-nak. A sört tehát nem csak megkapni probléma /nyáron/, hanem lefordítani is.

Általános fordítástudomány

"A fordítás jobbára kompromisszumokat, illetve több lehetőség közötti választást tételez föl" - idézi szerzőnk az egyik német fordítástudományi munkát. És ez így is van. Nem mindig van meg a magyar nyelvben egy idegen nyelv szavának a pontos egyenértékűje - és viszont. Ilyenkor lép előtérbe a szemantika: a valóságtartalmat kell a fordítónak visszaadnia. Előfordulhat, hogy több szóval, esetleg egész mondattal kell kifejezni azt, amit a másik nyelv egyetlen szóval fejez ki. Különösen vonatkozik ez történelmi vagy földrajzi fogalmakra, amelyekhez sok minden tapadhat - és ezt a fordítónak tudnia kell és vissza is kell adnia, ha ki akarja fejezni a szerző gondolatait. "Az aradi tizenhárom" kifejezés idegen nyelvre fordítva semmit sem mond az angol vagy a francia ol-

vasónak. Ugyanigy nem mond nekiink semmit a lengyel szövegben szereplő "Grunwald" - amely az itt lezajlott csata remniszcenciájaként a német hódítással szemben való ellenállást fejezi ki. De tudni kell azt is, hogy az olasz natale nem csak születésnap, hanem karácsony is, viszont a magyar karácsonyfát Angliában a fagyöngy helyettesíti. És hogy a karácsonynál maradjunk: hogyan érti meg a "fehér karácsony" szó szerinti fordítást Földünk déli féltékéjének lakója, ahol a karácsony nyárra esik /pláne, ha olyan országról van szó, ahol sohasem hull a hó/?És egy pikánsabb példa. A szovjet "Szállnak a darvak" c. film címét hazánkban /egy idegenforgalmi tájékoztatóban/ "Les grues s'envolent"-re fordították, hiszen a grue franciául darut jelent. De a francia köznyelvben a grue-nak egy másik jelentése dominál: az utcasarkon álldogáló örömlány a párizsi vagy a marselli "grue". A francia turista elmegy a moziba - azonban egészen mást kap, mint amit vár. /Persze kifünő filmet kap azért./

A fordítónak tehát a szemantikán kívül logikus gondolkodását is használnia kell. No és a dokumentációját. Szótárak, értelmező szótárak, földrajzi lexikonok /pl. Cambridge van Angliában is, az USA-ban is, és nem mindegy, hogy melyikről van szó, de számtalan ilyen két-tős földrajzi elnevezés van/, életrajzi lexikonok stb. A fordító minden olyan kifejezést, amelyet nem ismer egészen pontosan, keressen meg a kiindulási nyelv /amelyről fordít/ és a cél nyelv /amelyre fordít/ értelmező szótárában.

Tarnóczy ebben a részben foglalkozik a fordítás módszertanával és meghatározza a fordító munkájának

szakaszait. A lényeg: a lefordítandó szöveget előbb el kell olvasni, majd fel kell készülnie a fordításhoz /a megfelelő segédkönyvek, dokumentáció előkészítése/, előzetesen el kell döntenie bizonyos kérdéseket /pl: átszámítja-e az idegen mértékegységeket vagy sem/, azután hozzáfog a fordításhoz, amelyet annak elkészülte után ismét gondosan elolvas, kijavít /stilisztikus javításokra többnyire ekkor kerül sor/ és végül letisztáz. Tarnóczy azt tanácsolja, hogy a címet és a tartalomjegyzéket mindig utoljára fordítsuk le, mert akkor már tudjuk, hogy mit akar a szerző mondani a címmel és a fejezet címekkel.

A mi szakfordítóink jelentős részének egyik legnagyobb gyengesége az, hogy az idegennyelvű szöveg szavainak a sorrendjében fordítanak. Pedig a magyar mondat szerkezet más mint a német vagy az angol. Egy egyszerű példa: a német "Ich sah es" tömondat nem fordítható úgy, hogy "én láttam azt", a helyes fordítás: "láttam". Mert az "én láttam" már kiemelést jelent, amit a német így fejez ki: "Ich selber sah es" vagy "Ich selbst habe es gesehen". Vagy: "Er beschäftigte sich mit der Politik" - és angolul: "He was engaged in politics", ezt nem szabad úgy fordítani, hogy "foglalkozott a politikával", hanem csak "politizált".

Tarnóczy óva int attól, hogy a nálunk nem használatos címeket és rangokat lefordítsuk. Helyesebb ezeket eredetiben meghagyni és lábjegyzetben megmagyarázni. Némelyiket lehet "magyarítani". Például a francia préfet lehet prefektus, de nem lehet főispánnak fordítani /sem megyei tanácselnöknek/, mert a hatásköre más. Nekünk elsősorban a külföldi tudományos fokozatokkal és egyetemi

rangokkal vannak problémáink. Egyetértünk Tarnóczi javaslatával: az UNESCO-nak kellene egy olyan szótárt kiadnia, amelyben az egyetemi címek és rangok, a tudományos életben használt fokozatok ekvivalenciái megtalálhatók lennének.

Ugyancsak nem kell lefordítani földrajzi, éghajlati és bizonyos néprajzi kifejezéseket /fjord, számum, kimono, stb./. No és persze a személynevek! Beethoven Lajos - egyszerűen rémes, ezt nem is olvashatjuk általában, de azt igen, hogy Shakespeare Vilmos. Az idegen nevekben előforduló von, van, de, of stb. viszonzókat meg kell hagyni, mert ha ezeket elhagyjuk, akkor úgy járunk el, mintha Rákóczi helyett Rákócz-ot íránk.

Persze, minden fordító kialakítja az egyéni munkamódszerét. A gyakorlott és egyetlen /esetleg szűkebb/ szakterületen működő fordítónak nincsen szüksége arra, hogy a fent javasolt munkamódszerek menetében dolgozzék. Az ilyen fordító egyenesen "gépbe" fordíthat vagy diktálhat. Ilyen fordító azonban nem sok van. A beleélés mindenképpen alapvető követelmény: "Egyetlen orvosi, jogi vagy műszaki szöveg sem fordítható le jól a tárgyban és a nyelvezetben való alapos előzetes elmélyülés nélkül" - állapítja meg Tarnóczi. A fordítói gyakorlat és a fordítói szakosodás legnagyobb eredménye az, hogy a gyakorlott szakfordító "egyenesen" is jobb fordítást készíthet, mint a kevesebb gyakorlattal rendelkező és mindenféle szöveget vállaló "univerzális" fordító. És éppen a kevés gyakorlattal rendelkező fordítókra jellemző - a mi tapasztalataink szerint -, hogy minden szöveget vállalnak, mert maguk sem látják még tisztán a követelményeket és a nehézségeket.

A könyvtárosok körében bevett fogalom a "passzív nyelvismeret". E fogalom egyik meghatározása a következő: "passzív az a nyelv, amelyet valaki sem írásra, sem beszédre nem használ rendszeresen". Egy másik meghatározás szerint a passzív nyelvismeret elégséges a megértéshez, de nem elégséges a kifejezéshez. Ez utóbbihoz már aktív nyelvismeret szükséges. A fordítás-hoz általában mindkét nyelv aktív ismeretére van szükség. Sajnos, a mi hálózatunkban működő könyvtárosok legnagyobb részének csupán passzív nyelvismeretel vannak. Sokat kell tehát tanulniuk ahhoz, hogy fordításra, tolmácsolásra vállalkozhassanak - pedig ez hozzátartozik a szakkönyvtáros munkájához, legalábbis bizonyos színvonalon felül. De elengedhetetlen a tárgyismeret is, amely gyakran átsegíti a fordítót a nyelvi elemzés "hótpontjain". Egy lefordíthatatlannak tűnő kifejezést megoldhat a fordító, ha ismeri a szakterületet, a szöveg háttérét. Még a szöveg írója által elkövetett hibát is kijavíthatja így.

Különleges fordítástudomány

Ebben a részben az elemtannal és a szótannal, a szerkesztéstanal és a stílisztikával foglalkozik a könyv szerzője vagyis ez a rész lényegében "alkalmazott nyelvészet". Itt szerepel a fordítók számára is oly sok problémát jelentő - mert egyre változó - helyesírás. A Helyesírási Tanácsadó Szótár sok élcelődés és vita forrása. Ugyancsak sok vita tárgya az átírás vagyis a transzliteráció. A Nemzetközi Szabványügyi Szervezet a betűi

szerinti átírást javasolja, hazánkban - mint sok más országban is - a hangzás szerinti /fonetikus/ átírás a szabály, émbár tulajdonképpen nem is lehet beszélni a gyakorlatban teljesen bevált átírási szabályokról. A fonetikus átírás azonban sok galibát okoz a fordítóknak, elsősorban az orosz nyelvű szövegek magyarra fordításakor. Az oroszok is fonetikusan írják át, ezért például a nyugati tudósok neveit gyakran valóságos művészet azonosítani. És nem is csak a nyugatiakét, hanem a keletiekét /japán, hindu stb./ is.

Az idegen nyelvek csaknem kivétel nélkül három nemet /him-, nő- és semlegesnem/ ismernek. A fordítónak jól kell tudnia azt, hogy egyes szavak lehetnek himnemiük is és nőneműek is /der Gehilfe és die Gehilfin = segéderő/, amely esetben sokszor a ragozásból derül csak ki, hogy női vagy férfi segéderőről van szó. Olykor a nem változásával megváltozik a szó jelentése: le central = telefonközpont, la centrale = erőmű /francia/; il camerata = bajtárs, la camerata = hálóterem /olasz/; der See = tó, die See = tenger /német/, stb. Van olyan szó, amely csak többesszámban használatos, természetesen egyesszámban fordítandó /gallows = akasztófa angolul és nem akasztófák/ és van olyan, amelyiknek más a neve egyes- és többesszámban /un bel orgue és les grandes orgues = szép orgona és nagy orgonák franciául/.

Tarnóczi ebben a részben is felsorol jónéhány példát arra, hogy a valóságjelentés nem azonos a szószerintiséggel. A német Weihnachtsmann nem karácsonyi ember, hanem Mikulás, esetleg télapó. De ugyanezt jelenti az ugyancsak német der Nickel vagy der Nickelmann,

ami tehát nem nikkelt jelent. A Sandmann a német televízió népszerű TV-mackója, ő jelenik meg az esti mese előtt. Sandmann szó szerint "homokember", mert homokot szór a gyermekek szemébe, ettől dörgölők álmosan a szemüket. Helyesen álmapónak lehetne fordítani, de fordították homokozó embernek, sőt homokosnak is - ami bizarr eszmetársításra adhat alkalmat.

Galibákat okozhat a polivalencia, a formailag azonos szóalakok eltérő jelentése. Ilyen a magyarban a vár, a csap, stb. Az angol rush nem csak vörös kiütést és elpirulást valamint rohamot jelent /orvosi szövegekben/, hanem nádat, sietést, csucsforgalmat és sok mást is.

Ismerni kell a jelentésátvételt és a jelentéstapadást is. Ha azt mondjuk "kérek egy duplát", mindenki tudja, hogy feketekávéról van szó. A német egyszerűen üvegeket /Gläser/ mond szemüveg helyett. A Fehér Ház a washingtoni Capitoliumot jelenti. A londoni Strand pedig nem a Themse partját, vagy valami strandfürdőt jelent, hanem a legfelsőbb bíróságot, amely ott áll.

Érdekes jelenség az, amelyet "hamis barátoknak" lehet nevezni. Az idegenből átvett kifejezésekről van szó, amelyeknek a jelentése azonban megváltozott. A "bar" szó például minden európai nyelvben mást és mást jelent. Amit mi itthon barnak mondunk, az Angliában night-club, Olaszországban eszpresszó, Franciaországban ivó, stb. A magyar szmoking is ilyen hamis barát, mert Angliában dinner-jacket, az USA-ban pedig tuxedo. Az angol smoking-jacket az a házikabát. A hamis barátok tehát a nyelvészetben is becsapják az embert.

Számtalan érdekesnél érdekesebb példát sorol fel a könyv a magyar nyelvten egyes elemeivel kapcsolatban, hogy a fordító hogyan ügyeljen a tárgyias és tárgyatlan igék valamint a többi ige típus és igealak használatára, a szókapcsolatokra, a szórendre, stb.

Befejezésül idézzünk még néhány mulatságos példát "A félrefordítások" c. fejezetből. /A félrefordítások igen érdekes orvosi vonatkozásairól dr Perényi László főorvos írt cikket "Nyelvi félreértések - orvosi fogalmak" címmel az Orvosi Hetilap 1970. évf. 24. számában. E közleményre külön is felhívjuk olvasóink figyelmét! /

Das jüngste Gericht = utolsó ítélet helyett "a legifjabb bíróság".

Capo basso = tengerbe nyúló szárazföld kiszögelés helyett "Basso hegycsucs".

Karinthy humoreszkje /egy Ady vers fordításal/ jut eszünkbe egy, a múlt században megjelent angol nyelvű magyar vers antológia egyik kitételéről /a magyar verseket németből fordították angolra/, amelyben a magyar "angyali orcád" kifejezést németre "dein englisches Bild"-re fordították, hogy végül "your english picture" formájában jelenjék meg, ami viszont azt jelenti, hogy "az ön angol festménye."

A múlt század végén lefordították franciára a magyar büntetőtörvénykönyvet. A "szeretetház"-at maison d'amour-nak fordították, ami viszont nyilvános házast, bordélyházast jelent. Érdeklődtek is, hogy miért akarják ide küldeni a rászorulókat?

Érdekes félrefordítást követett el a német kémiszolgálat a II. világháboruban. Rooseveltt és Churchillt casa-

blancai titkos találkozájának a tervéről úgy tájékoztatták a vezérkart, hogy az a washingtoni Fehér Házban lesz. Casa blanca ugyanis fehér házat jelent.

Az angol postaügyi miniszter elnevezése Postmaster General. Az csak természetes, hogy "főpostamester"-nek fordították magyarra.

De az is megtörtént, hogy az orosz gruzovoj divizsienie-t, ami teheráruforgalmat jelent, gruz forradalomnak fordították magyarra, mert a divizsienie azt is jelenti, hogy mozgalom, sőt azt is, hogy forradalmi mozgalom.

A német blinder Passagier-t /- potyautas/ "szóhién" vak utasnak fordították le.

Egy hír a II. világháborúból: "A műszaki alakulatok tábornoka, Jacob, megsejmelte a nyugati erődményrendszer-t." Eredetiben legalábbis így hangzott németül. A Magyar Távirati Iroda fordításában így változott a hír: Pionir Jakab tábornok meglátogatta a nyugati földhányást".

Néhány újabb tévedés. A plasztik bomba. A tévedés forrása az, hogy a plasztik vagyis a műanyag franciául plastique. De az a francia szó, hogy plastic nem ezt, hanem egy erőshatású robbanóanyagot /pentritet/ jelent, amellyel ezeket a bombákat megtöltötték. A bombának tehát semmi köze a plasztikhoz.

És a légideszant vagy a deszant hadosztály. Deszant - amint az a szótárban áll - azt jelenti, hogy ejtőernyővel ledobott /ritkábban: hajóból partra tett/. Tehát nem légideszant, hanem ejtőernyős alakulat, ejtőernyős hadosztály, stb.

x - x - x

x

Tulajdonképpen röviden szerettem volna tájékoztatni olvasóinkat a Fordítókaleauzról - és ez nem sikerült. Mentségemre szól az, hogy csak izellőt kívántam adni belőle - ez talán sikerült.

Ref.: dr SZÉKELY Sándor

Tájékoztató szolgálat a magyar tudományos és
szakkönyvtárakban

FREY Tamásné: Tájékoztató szolgálat a tudományos és szakkönyvtárakban. /Közread. OSzK Könyvtártudományi és Módszertani Központ/. Bp. Népművelési Propaganda Iroda, 1969, 248. p. 6 t. 23 cm. /A Könyvtártudományi és Módszertani Központ Kiadványai 34. sz./

A szerző a hazai könyvtárak és dokumentációs intézmények tájékoztató szolgálatának helyzetét rögzíti, illetve az 1966. és 1969. évi felmérések alapján elemzi a jelenlegi tájékoztató tevékenységet, megjelöli a fejlődés várható irányait, javaslatot tesz a továbbfejlesztés lehetséges módjaira.

Szűkebben megfogalmazva: a könyv tárgya referenz szolgálatunk eddigi eredményeinek analitikus összegezése. Referenz szolgálat elnevezésen a szerző a könyvtárban, illetve a tájékoztató intézményben jelentkező, egyedi szakirodalmi tájékoztatási igények kielégítésére létrehozott, specifikus szervezetet és annak működését biztosító személyi és tárgyi feltételeket érti. E szervezet tevékenységi körébe sorolhatók mindazok a tájékoztatások, amelyek az írásos és egyéb források alapján egyedi tájékoztatási igényeket elégítenek ki.

Az ilyen jellegű szolgáltatások három csoportja ismeretes: a/ az un. instrukciós szolgáltatások, ezt technikai referensznek is szoktuk nevezni, b/ eseti /visszakereső/ szolgáltatások /adatszolgáltatás, bibliográfiai szolgálat, azaz témabibliográfiák/, c/ kurrens, egyedi igényt kielégítő szolgáltatások /figyelőszolgálat, témafigyelőszolgálat/.

A könyv az un. szétsugárzó tájékoztató tevékenységgel csak érintőlegesen foglalkozik. A tájékoztató tevékenységnek ezek a "szétsugárzott" produktumai a dokumentációs intézménytől indulnak ki, mint pl. a referáló folyóiratok, tartalomjegyzékszorosítás stb., a szerző célja pedig éppenséggel az, hogy tájékoztató tevékenységünket a használók szemszögéből elemezze.

Tárgyalja a hazai referenz munka és szolgálat kialakulását, elméleti alapjait, az 1956. évi könyvtári törvényt, hangsúlyozza ennek jelentőségét. E törvény végrehajtásaképpen jöttek ui. létre a könyvtári hálózatok, alakult ki a könyvtárügy országos rendszere. A hálózati központi katalógusok megvalósulása pl. a referenz szolgálat egyik legfontosabb tárgyi feltétele volt. Megalakultak vagy megerősödtek az országos szakkönyvtárakban a bibliográfiai és dokumentációs osztályok. Ezeket azonban elsősorban a szétsugárzó szolgáltatások készítése

kötötte le. Az eseti visszakereső tájékoztató munka továbbra is háttérbe került.

Ennek – a szerző által felsorolt – okai tájékoztató tevékenységünk mai, jóval fejlettebb állapotában is érvényesek. Tény az, hogy a kurrens tájékoztatás eszközeit /kiadványokat/ nagy tömegekhez lehet eljuttatni; ez a tevékenység statisztikailag, mennyiségileg jobban mérhető, mint az egyedi igényt kielégítő tájékoztató szolgáltatások. Végül pedig reális szükséglet jelentkezett a hiányzó magyar nyelvű, kurrens tájékoztató eszközök létrehozására.

A referensz szolgálat egészében véve a tájékoztató apparátus nagyobb tárgyi és személyi /szellemi/ felkészültségét tételezi fel, eredményei ugyanakkor sokkal kevésbé mérhetők, kevésbé látványosak.

A szerző az 1966. és 1969. évi könyvtári jelentések alapján vizsgálja, hogy milyen szervezeti, személyi, tárgyi feltételek között funkcionál könyvtári tájékoztató szolgálatunk.

Az egyetemi könyvtárak tájékoztató szolgálatának fejlesztéséről a szegedi egyetemi könyvtár konferencia 1959-ben hozott határozatot. Ennek lényege az, hogy az állomány nagyobb kihasználtsága érdekében a könyvtáron belül szerkezeti változásokat kell létrehozni. Tudományági szakolvasótermekre és szakosított olvasó és tájékoztató szolgálatra volna szükség.

Néhány egyetemi könyvtár elindult a határozat megszabta irányba /a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtára/, mindegyiknek figyelembe kellett azonban vennie sajátos helyzetét is.

A szaktájékoztató szolgálat e könyvtárak közül csak a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára-ban emelkedett a szervezeti önállóság rangjára, itt kiépítették a szakreferensi rendszert, amely a tudományos tájékoztató és bibliográfiai osztály keretében működik, ma már az egyetem összes szakának megfelelő területeken.

Szakreferenseket - nem önálló szervezeti keretben - más egyetemi könyvtár is alkalmaz /Szegedi József Attila Tudományegyetem Könyvtára, gödöllői Agrártud.Egy.Közp.Könyvtára/.

A kisebb személyi és anyagi lehetőségekkel rendelkező egyetemi könyvtárakban /köztük valamennyi orvosegyetemi könyvtárban/ a szaktájékoztató kiépítése nehéz feladat, mert erőforrásaik a többi egyetemi könyvtár, főképp a műszaki egyetemi könyvtárak lehetőségeihez mérten szerények.

A négy nagy dokumentációs központban a referenz munka az alábbi szervezeti keretekben folyik. Az OMKDK-ban az olvasószolgálati osztály végzi a szóbeli tájékoztatást: felvilágosítást nyújt a könyvtár, a katalógusok használatáról, előszóban végzi a szolgáltatások ismer-

tetését, ugyanilyen módon segít a szakirodalom kiválasztásában is, adatszolgáltató tevékenységet folytat, gyorsfordító szolgálatot tart fenn. A szakosított szakirodalmi tanácsadást és fordítói szolgálatot külső szakértők végzik, akik többek közt a fontosabb területeken, a hét egy meghatározott napján szakirodalmi tanácsadói "ügyeletet" tartanak.

Az OMgKDK-ban a technikai referenzs, a bibliográfiai adatszolgáltatás és az irodalomkutatás az Olvasószolgálati Csoport és a Bibliográfiai Csoport szervezeti keretei között folyik.

Az OOKDK-ban az eseti visszakereső tájékoztatás ill. mindenfajta, az egyedi igényeket kielégítő tájékoztatást a Dokumentációs Osztály végzi.

Az OPK-ban a tájékoztató munka szervezetiileg az Olvasószolgálat keretei között folyik. Napjainkban inkább a kurrens szakirodalmi tájékoztató tevékenységet szorgalmazza a könyvtár.

Nemzeti könyvtárunkban a központi tájékoztató szolgálat az "Olvasószolgálat" része. A különgyűjtemények állományából ill. a központi katalógusokból decentralizált tájékoztató tevékenységet folytat a könyvtár.

A tájékoztató szolgálat szervezeti adottságaira általában az jellemző, hogy a tájékoztató munka nem folyik önálló szervezeti keretek között; az önálló szervezet csak néhány tudomá-

nyos szakkönyvtárban alakult ki, másutt kialakulóban van. Sok helyütt a tájékoztatást az olvasószolgálat keretébe illesztett önálló csoport látja el. A szaktájékoztatást - alkalmilag vagy állandó jelleggel - a különgyűjteményekben, a dokumentációs és bibliográfiai osztályokon látják el.

A következő munkaszervezeti fokozat a munkakör ill. a munkaköri önállóság. Ennek lényege az, hogy - bár a tájékoztató szolgálatnak nincsenek önálló szervezeti keretei - a tájékoztató munka egy vagy több dolgozó munkatervében tervezett feladatként szerepel.

Ritkaságszámba megy, hogy a visszakereső tájékoztatás egy-egy dolgozó kizárólagos feladata legyen. Az általános vagy szaktájékoztató könyvtáros munkaköre rendszerint igen sokrétű, összetett; un. tiszta munkaköréről nemigen beszélhetünk.

A szaktájékoztatók, a szakreferensek munkaköre is rendkívül komplex. A tájékoztatás mellett más feladatokat is ellátnak: résztvesznek a feldolgozásban /címleírás, katalógusszerkesztés/, könyvtárközi kölcsönzésben, bibliográfiákat szerkesztenek, fordítanak, különgyűjteményeket kezelnek, témabibliográfiát készítenek, résztvesznek a kézikönyvtár összeállításában, a piackutatásban, stb.

A tájékoztató funkciók mellett ellátott egyéb funkciók nem teszik lehetővé optimális mér-

tékben az un. "tájékoztatási készenlétet", azaz a szakismeretek frissen-tartását, a módszerek rugalmas alkalmazását, a pedagógiai és pszichológiai fogékonyságot.

A könyvtárak egy része a személyzethiányt külső, nem könyvtári szakemberek alkalmazásával kívánja megoldani. Ilyen, külső szakemberekből álló munkaszervezeti forma a szakreferensi rendszer is. A szerző részletesen ismerteti az OKDT által megjelölt szakreferensi teendőket, amelyek nagyrészt megegyeznek a német szakreferensi rendszer követelményeivel. Ez a munkakör is tulságosan összetett, nem valószínű, hogy egyetlen ember az összes részfeladatot ugyanazon szinten és ugyanolyan munkaintenzitással képes ellátni.

Ez a problémakör átvezet a tájékoztató szolgálat személyi ellátottságának kérdéséhez. A szerző közli az 1966. és 1968. évi adatokat, is, itt csak az utóbbi évből idézünk néhányat.

1968-ban 28 könyvtár dolgozóinak

összlétszáma:	1827 fő
ebből könyvtári és dokumentációs feladatokat lát el:	1142 fő
állandó és alkalmi tájékoztatást végez:	218 fő
állandó tájékoztató munkatársak száma:	132 fő

A 132 állandó tájékoztató munkatárs közül 54 felsőfoku /ebből 37 felsőfoku könyvtáros/ végzettségű, középfoku szakképzettségű 23 személy /ebből 20 a könyvtárosi képesítésű/.

Néhány könyvtár tájékoztató szolgálatában egyetlen felsőfoku könyvtárosi ill. dokumentátori képesítésű dolgozót sem találtunk az 1968. évben.

A szaktájékoztatási munka voltaképpen kettős szakképesítést igényelne. Egyfelől lehetőleg felsőfoku könyvtárosi vagy dokumentátori képzettséget, másfelől szakképesítést azon területről, amelynek irodalmáról tájékoztatunk. Ilyen tekintetben mintául szolgálhat a BMEKK, ahol az egyetem valamennyi karán megfelelő képzettségű, fő munkakörű szakkáderekkel rendelkeznek.

Általában azonban a természettudományi, műszaki, orvosi képzettségű szakemberek könyvtári alkalmazására alig van lehetőség. Elsősorban az anyagi alap hiányzik, de majdnem ilyen sullyal szerepel a kellő társadalmi megbecsülés hiánya, továbbá az a hátrány, hogy választott szakterületének gyakorlati művelésével fel kell hagynia a szaktájékoztatónak.

A társadalomtudományi könyvtárak helyzete e téren kedvezőbb, ezek szakkáderei rendszerint kettős - többnyire humán - képzettségűek.

Az 1966. évi felmérés szerint a felsőfoku könyvtári végzettségűek szakképzettség szerinti megoszlása a következő:

humán szakos = 51,2%

idegen nyelv = 16,9%

matematika = 0,9%

orvosi = 0,3%

A tájékoztatók nyelvismerete kielégítőnek mondható a "nagy" nyelvek /angol, német, francia, orosz/ terén, hiányos azonban a szomszédos népek nyelvének ismerete.

A tájékoztató szolgálat tárgyi feltételei közé sorolja a szerző: a kézikönyvtárat, amely csak akkor töltheti be szerepét kellőképpen a tájékoztató munkában, ha analitikusan feltárt. Ez utóbbi követelménynek nem felelnek meg könyvtáraink. Mindössze 7 könyvtárban készült külön katalógus a tájékoztató kézikönyvtárról.

Az állomány nyilvántartási eszközei a helyi katalógusrendszerek, a hálózati központi nyilvántartások, az utóbbiak rendszerint a külföldi könyv- és folyóiratállományt kumulálják, a lelőhelyet is feltüntetve. A nyilvántartások általában egyszempontuak, nem is mindig megbízhatók.

A szerző - a meglévő katalógusfajtáink ismertetése után - megállapítja, hogy az olvasó igénye gyakran eltér a katalógusok nyújtotta lehetőségektől.

A könyvtári feltárás történelmileg kialakult rendszere a tudományok mai fejlettségének visz-szatükrözésére nem alkalmas, és különösen nem a várható fejlődés követésére, mert e rendszer-ben az azonos információs tartalommal, de más formában jelentkező dokumentumokat egymástól elválasztják. /Pl. külön könyv- és folyóirat-katalógusok/.

Olyan katalógusra van szükség, amely az informá-ciót mint elsődlegeset tartja szem előtt, tekin-tet nélkül annak megjelenési formájára.

Könyvtári tájékoztatásunk országos eszkö-zei a központi katalógusok, amelyek továbbfej-lesztésének sürgős szükségességét hangsúlyozza a szerző. Folyamatban van ugyan a központi könyv-katalógus /KKK/ rekonstrukciója, amely várható-an ez év végére fejeződik be.

A két központi katalógus jobb és sokoldalubb hasznosításának azonban egyéb akadályai is van-nak, mint pl. a személyi és technikai kapaci-tás elégtelen volta, segédkönyvtárak szegényes-sége. Továbbá az, hogy a könyvek bejelentéséről semmilyen rendelet sem gondoskodik.

A külföldi állomány gyarapodására vonatko-zó kurrens tájékoztató eszközök az Országos Gyarapodásjegyzék /OGyJ/ és a külföldi folyó-iratok. Az OGyJ visszakeresésre nehezen hasz-nálható. Szükség lenne a szakosításra, a kumu-lációkra és a mutatórendszerek kibővítésére, sőt a cédulaformában való terjesztésre is.

Hazai dokumentumtermésünket a Magyar Nemzeti Bibliográfia és a Magyar Folyóiratok Repertóriumja tárja fel, sajnos nem teljesen és nem elég differenciáltan. A természettudományi szakirodalom szinte teljesen feltáratlan tárgyi szempontból. Az egyes tudományágak szakbibliográfiáihoz hiányzik a kumuláció.

A szerző a fenti problémák megoldásához első lépésként a hazai dokumentumtermés feltárásában résztvevő könyvtárak közötti szorosabb együttműködést és a munkamegosztást javasolja.

Egész országos tájékoztató apparátusunk fontos láncszeme lenne a másodfoku országos információs nyilvántartás. Ma ui. az a helyzet, hogy fontos forrásokat a tájékoztatónak fejben kell tárolnia. E másodfoku információs rendszer voltaképp egész tájékoztató rendszerünk kalauza lenne.

Az OSzK tervtanulmánya a rendszer kiépítésével kapcsolatos munkákat az alábbiakban határozza meg:

- a./ Belföldi információs források, intézmények, információtároló egységek, kiadványok nyilvántartása ill. folyamatos regisztrálása.
- b./ A külföldi információról szóló információk nyilvántartása
- c./ A regisztrált és nyilvántartott másodfoku információknak az igénylők számára való rendelkezésre bocsájtása /katalógus, kiadvány/.

A tájékoztató munka hatékonyságát nagymértékben növeli a hálózati és hálózatközi együttműködés. Általában elmondható, hogy a hálózati együttműködés jó nálunk. Rendszerint a hálózati központok végzik területük általános szakirodalmi tájékoztatását, a tagkönyvtárak pedig egy-egy speciális területről nyújtanak információkat.

A hálózatközi együttműködés inkább a szétszóró tájékoztató tevékenység területén van meg. Mindinkább szaporodnak a hálózatközi kapcsolatok, ezek gerincét a már működő gyűjtőköri kooperációs körök képezik.

Sajátos helyzetet foglal el a hálózatok között az orvosi könyvtárhálózat. A hálózati együttműködés itt a legintenzívebb, azonban a hálózatközi együttműködés fontosságát, szükségességét - a szerző szerint - e területen még nem látták be. Pedig -Kripinkova szerint- a világon mindenütt megszűnőben van az orvosegyetemi tanszékek izoláltsága, az interdiszciplináris elv behatol a diszciplináris alapon létrejött intézetekben.

A könyv nagy terjedelemben foglalkozik az eseti /visszakereső/ tájékoztatás 1966. és 1968. évi adatainak elemzésével. A statisztikai adatokat szolgáltatásként, ezen belül könyvtártípusonként tárgyalja és táblázatokban foglalja össze.

Valamennyi vizsgált könyvtárban elérhető szolgáltatások: a bibliográfiai és tényadatszolgáltatás katalógusokból ill. egyéb tájékoztató eszközökből; eligazítás vagy oktatás a tájékoztató eszközök használatára.

Az adatszolgáltatás gyorsasága és minősége a tényadatokra vonatkozó kérdések tekintetében nem kielégítő. Ez adódik egyrészt abból, hogy a tájékoztató munkatársaknak – a munkafegyelem helytelen szemlélete miatt – nem áll módjukban a szakirodalom állandó, tüzetes olvasása, ennél fogva az erre vonatkozó speciális eszközök készítése sem. Másrészt a jelenlegi feltárás nem alkalmazkodik az ilyen irányú igényekhez. Ezért aztán gyakori a negatív válasz, sőt egyes könyvtárak visszautasító magatartása sem ritka. A szolgáltatási készség az ilyen, nem mérhető és munkaigényes szolgáltatások esetében szinte teljesen szubjektív alapon nyugszik.

Azon szolgáltatások közül, amelyeket csak a könyvtárak szűkebb köre nyújt, igen fontos az irodalomkutatás intézményesített oktatása. /Pl. a műszaki egyetemeken és a tudományegyetemek természettudományi karain/. Az eredmények egyenlőre csak részlegesek, de néhány területen már elkészült az irodalomkutatási kézikönyv is.

Az egyedi igényre írásos formában végzett visszakereső vagy kurrens szolgáltatásokhoz vi-

szonylag szűk réteg jut hozzá. Igen népszerűek a témabibliográfiák, de közös hibájuk a lelőhely feltüntetésének hiánya.

Az 1966. és 1968. évi statisztikai adatok alapján megállapítható, hogy az egyedi, konkrét igényre végzett szolgáltatások igen egyenlőtlen helyzetképet mutatnak. Mind a szolgáltatási formák kiépítettségét, mind a mennyiségi eredményeket nézve a négy országos dokumentációs központ teljesítménye emelkedik ki. A nyújtott szolgáltatások volumene és minősége elsősorban a lehetőségektől, a csak másodszorban a szemlélettől függ.

A szerző saját hipotézisét ismerteti arra vonatkozóan, hogy hogyan, milyen mutatók segítségével vizsgálhatók a lehetőségek.

Az alábbi három mutatót jelöli meg:

- egy könyvtári dolgozóra eső dokumentumok száma
- egy könyvtári dolgozóra eső olvasók száma
- egy könyvtári dolgozóra eső szolgáltatott száma

A tájékoztató szolgálat feltételei ott jók, ahol a mutatók nagyságrendje közötti eltérés nem túl nagy, és valamennyi mutató az átlagon felüli kategóriába esik.

A fenti mutatók segítségével és az adatok ismeretében végzett számítások alapján kialakult a könyvtárak ellátottságának rangsora. Az

összkép azt mutatja, hogy az egyetemi könyvtárak például rendkívüli terheket viselnek. E könyvtárakban a személyzet munkaidejét a hagyományos könyvtári funkciók kötik le.

Minden mutató tekintetében átlagon felüli helyzetet élvez a négy országos dokumentációs központ, továbbá a Veszprémi Vegyipari Egy. Közp. Könyvtára, az Erdészeti és Faip. Egy. Közp. Könyvtára, Sopron, a Központi Statisztikai Hivatal és a Könnyűipari Min. Központi Műszaki Könyvtára. Az ipari tárcák tájékoztató intézményeinek adatai hiányosak, így ezeket nem lehet rangsorolni.

Lényegében tehát 29 könyvtár közül mindössze 8 könyvtárunkban kedvezőek a feltételek a tájékoztatás kifejlesztésére.

A szerző ezután ismerteti a két tájékoztatási nagyhatalom, az Egyesült Államok és a Szovjetunió, valamint Anglia, a népi demokráciák és a német nyelvterület tájékoztatásának jelenlegi helyzetét, a továbbfejlesztésre vonatkozó terveket.

Felsorolja a közös problémákat, az eltérő sajátosságokat.

Általános közös törekvésként jelöli meg az országos információs rendszerek megteremtését, az intézményesített központi irányítás létrehozását, a nemzetközi együttműködés kiszélesítését, a könyvtári munka gépesítésének megoldá-

sát, a könyvtárostovábbképzés reformját és a használók könyvtárhasználati és bibliográfiai ismereteinek szélesítését.

Végül összegezi a tanulmány eredményeit, és javaslatokat tesz a tájékoztató szolgálat továbbfejlesztésére.

A fejlődési irány olyan szakirodalmi tájékoztatói rendszer kiépítése, amely optimálisan biztosítja az egyes szakterületeken az igényeknek megfelelő arányban a szakirodalom folyamatos áttekintésére és a konkrét, egyedi kérdések megválaszolására irányuló igények kielégítését a kívánt

- címközlés
- referáló
- anyagközlési szinten /az eredeti dokumentum szolgáltatásával/.

Megjelöli a főhatósági, szakfelügyeleti és intézményi szinten végrehajtandó feladatokat.

Alapelvként ajánlja az egyedi igényeket kielégítő tájékoztató szolgáltatások fokozatos ki-fejlesztését. Ennek érdekében mérlegelni kell a kurrens referáló tevékenység mértékét, mivel ilyen tevékenységet csak nemzetközi, de legalábbis országos szinten célszerű végezni.

Ism.: SZILÁGYINÉ CSÉCS Mária

T a p a s z t a l a t c s e r e

BALOGH Katalin:

A letéti állomány nyilvántartása

Az orvosi könyvtári hálózat régi problémája, hogy bizonyos, a mindennapi orvosi gyakorlatban nélkülözhetetlen szakkönyveket az orvosi könyvtárak állandó letét formájában a különböző osztályok rendelkezésére kénytelenek bocsátani. Ez az egyik oka annak, hogy letétet vagy un. "Osztálykönyvtárat" kell létrehozni. A másik oka pedig a hálózat könyvtáraiban jelentkező helyhiány. A letéti állomány létrehozásával egyidőben felmerül az a probléma is, hogy olyan nyilvántartási rendszert kell kidolgozni, amely több szempontból teszi lehetővé a visszakeresést. A nyilvántartási formák könyvtáranként változnak.

A Bajcsy Zsilinszky Kórház Orvosi Könyvtárában újonnan felfektetett nyilvántartás lényege a következő: mind a könyvtáros, mind az osztályok könyvtárfelelősei azonnal meg tudják állapítani, milyen könyvek találhatók egy osztályon, illetve melyik könyv melyik osztályon van. Ennek érdekében a következő nyilvántartási formát dolgoztam ki.

1. Minden osztály részére külön hitelesített leltárt fektettem fel, két példányban. Az egyik példány a könyvtárban maradt, a másik példányt az osztály kapta meg. Ebből a másolat példányból az az osztályon azonnal megállapítható, melyek azok a szakkönyvek, amelyekért az osztály felelős. A másik példány a könyvtárban marad. Ennek a leltárnak a segítségével végzi el a könyvtáros a leltár ellenőrzését.

A leltárlivet szabvány nyomtatványból állítottam össze egy külön erre a célra készített leltárborító segítségével, amely a következő adatokat tartalmazza. A borítólap első oldalán szerepel a kórház neve, az alleltár száma és az osztály megnevezése, ahol a letéti állomány található. Ezen az első oldalon hitelesíti a gazdasági vezető az itt megnevezett számú leltárlivből álló alleltárt. A címlap hátoldalán olyan táblázatszerű beosztás van, amelybe minden alkalommal be kell jegyezni a leltárellenőrzés dátumát és azt, hogy ezt a leltárellenőrzést ki végezte, valamint a leltárfelelősnek aláírásával kell ezt elismerni. Ugyan itt kell feltüntetni a leltározás alkalmával jelentkező hiányokat is. Az alleltárborító hátoldalán szereplő nyilatkozat tartalmazza a leltárfelelős kötelességelt, amelyek tudomásulvételét a felelős személy aláírásával elismeri. Ugyancsak itt van hely arra, hogy ha a leltárfelelős személye megváltozik, az átadás-átvétel aktusát igazoljuk.

Az alleltár iveken a szakkönyvek felsorolása a leltári szám sorrendjében történik - amennyiben erre lehetőség van - mivel ez a leltározásnál megkönnyíti a leltározó személy munkáját.

Az osztályokon elhelyezett könyvek tehát az alleltárban a leltári számok növekvő sorrendjében vannak feltüntetve. A bekötött folyóiratoknál azonban más elrendezésre van szükség. Köztudott ugyanis, hogy a később kötött évfolyamok más leltári száma következtében az egyféle folyóiratok nem kerülnének egymás mellé, ezért itt a lapok címének betűrendes sorrendjét választottuk, természetesen helyet hagyva a növekvő évfolyamok számára.

Az alleltárba utólagos bejegyzéseket csak a könyvtáros eszközölhet és az utólag bejegyzett művek átvételének elismerése úgy történik, hogy a leltáriveren szereplő megjegyzés rovatban a leltárfelelős azt aláírásával igazolja.

2. A másik nyilvántartás kartonos megoldáson alapul. Lényege az, hogy a könyvekben lévő kölcsönző kártyából 2 példányt készítettem. Miután a kártyára rávezettem a kölcsönző osztály nevét, az egyik kártyát szerzői betűrendes kölcsönzési nyilvántartásomba beosztom, a másik kartont pedig az osztály neve alatt szintén betűrendes sorrendben tárolom. Nagy előnye ennek a teljesen egyszerű módszernek, hogy a kölcsönzött könyvek kartonjai között mindig megtaláljuk a leltárban

szereplő könyvek kölcsönző kártyáját, tehát
ha olyan könyvet keresnek, amely a könyvtár-
ban nem található a megfelelő helyén, akkor
innen azonnal meg tudjuk mondani, hol található.

..... Kórház

Szám:

ALLELTÁR

HELYISÉG:

Ezt a darab betétívvel kiegészített alleltárt hitelesítem
....., 196 hó n.

ellenőr

Ellenőrző leltározások feljegyzése

Leltározás kezte	Végezte	Alleltárkezelő	Eltérési kimutatás	Van	Nincs

Minden változást az alleltár mindkét példányán keresztül kell vezetni. Ilyen esetben a változott összeg áthúzandó, az új összeg mellé frandó és a segédgondnok kézjegyével hitelesítendő. A segédgondnok előzetes tudta és a vonatkozó alleltárak előzetes helyesbitése nélkül leltári tárgyakat más helyiségbe áthelyezni vagy másokkal felcserélni nem szabad.

Ha az alleltárt kezelő alkalmazott megbetegszik, szabadságra megy, más beosztást nyer, vagy a szolgálatból kilép, az őrizetére bízott leltári készletet a segédgondnok jelenlétében személyesen vagy megbízottja útján szabályszerűen át kell adnia. Az alkalmazott felelőssége mindaddig fennáll, amíg az alleltárban nyilvántartott készleteket szabályszerű leltározás mellett a segédgondnoknak át nem adta.

Hűtlen kezelés vagy vétkes mulasztás esetében, anyagi felelősség mellett az alkalmazottnak büntetőjogi felelőssége is fennáll.

Elismerem, hogy ebben az alleltárban nyilvántartott leltári tárgyakat szolgálati, anyagi és büntetőjogi felelősség mellett átvettem. Kötelezem magamat azok lelkiismeretes megőrzésére, szakszerű gondozására és kezelésére.

....., 196... év hó n.

Fentieket tudomásul veszem és magamra kötelezőnek elismerem.

alleltárkezelő

Átadó:	196.....	hó	n.	Átvevő:
Átadó:	196.....	hó	n.	Átvevő:
Átadó:	196.....	hó	n.	Átvevő:
Átadó:	196.....	hó	n.	Átvevő:
Átadó:	196.....	hó	n.	Átvevő:
Átadó:	196.....	hó	n.	Átvevő:
Átadó:	196.....	hó	n.	Átvevő:
Átadó:	196.....	hó	n.	Átvevő:

R E P R O G R Á F I A

JAPÁN GYÁRTMÁNYU ELEKTROSZTATIKUS GYORSMÁSOLÓ
1:1 ARÁNYBAN

"COPYGRAPH" 220 - a készülék gyártmányneve
és tipusszáma

750 \$ - az ára

10 \$ - 1000 másolathoz elegendő
papír 2 tekercsben

13 \$ - 7000 másolathoz elegendő
festék és oldószer

Teljesítmény : 10 példány percenként A/4
méretben

12 példány percenként A/5
méretben

Egyéb adatok : A példányszám és méret elő-
re beállítandó, gombnyo-
másra önműködően dolgozik,
a beállított méretet is
automatikusan szabja le. A
papír minősége nagyjában a
hazai delta papirénak fe-
lel meg, rendelhető olyan
ennél erősebb papír is, a-
mely offset nyomólemezként
sokszorosítógép hengerére
felrakható.

A festékoló cseppadagolóval ellátott zárt műanyag-tartályban van, amelyet igen egyszerű cserélni, és amely igen gazdaságosan és tisztán dolgozik. Szerkezeti megoldása a bemutatók szerint az APECO-énál praktikusabb, lényegesen kevesebb a hibalehetősége.

"COPYGRAPH" 195 - a kisebb készülék neve és típusa

450 \$ - az ára

10 \$ - 1000. másolathoz elegendő papir méretre szabva

13 \$ - 7000 másolathoz elegendő festék és oldószer

Teljesítmény : - 5 példány percenként A/4 vagy B/4 méretben

Egyéb adatok : - A példányszám előre beállítandó, gombnyomásra önműködően dolgozik az adagolóba helyezett papírra. Ehhez a készülékhez is rendelhető offset-nyomólemezként alkalmazható papir.

Megjegyzések : A jövőben mindkét készülékhez hazai szállítótól lehet majd mindenféle papírt vásárolni. A tartós üzemre, és a papir gazdaságosabb kihasználására a nagyobb készülék látszik alkalmasabbnak. Az offset-sokszorosításhoz való másolatkészítést nem tudták bemutatni.

Megrendelhető a MIGÉRT-nél.

Ism. PÁLFI Gyula

A mikrofilm az irodai és igazgatási használatban, továbbá a dokumentációs gyakorlatban a közelmúlt évekig a legtöbb esetben az iratok és egyéb dokumentumok kis helyen való tárolására volt használatos.

Napjainkban az a legkevesebb, amit a helymegtakarítással nyújthat a mikrofilm. Ugyanis használata sokkal gyorsabb, anyagában mozgathatóbb, könnyebben kezelhető, sokoldalubb és gazdaságosabb annál, semhogy e tulajdonságait a helykihasználás jelentősége csökkentené.

A 3M Minnesota Europa S. A. Office-Film készülékei a mikrofilm előbb felsorolt előnyös tulajdonságait kiaknázzák. E készülékek nemcsak 96%-os helymegtakarítást ígérnek, hanem a mikrofilmre fölvelt irattár, ill. dokumentumgyűjtemény állandóan ott lehet, ahol közvetlenül használják, tehát az ügyintéző íróasztalán, vagy mellette.

A felvevőkészülék a fényképezési eljárást, - az olvasókészülék pedig, amely egyben másolókészülék is, a dokumentumok értékelését egyszerűsíti és gyorsítja.

A 3M 3400-as felvevőkészülék állandóan felvételre kész. A filmmel töltött kazettát csak a készülékbe kell helyezni. A készülék gombnyomásra önműködően becsévéli a filmet, előfutórészt hagy, mutatja a film helyzetét, visszacsévéli a filmet másodperces gyorsasággal. A részben már megvilágosított film maradéka folytatólagosan bármikor felhasználható, ha a már lefényképezett anyaghoz tartozó, vagy annak tárgykörébe vágó újabb dokumentumot kívánnánk hozzáfényképezni. Ugyanis a megvilágított,

azaz dokumentumot tartalmazó filmrészletet a felvevőkészülék a film helyzetének megfelelően előrecsévéli, és a fényképezés a még meg nem világított maradék filmdarabra folytatható.

Ha más tárgykörbe tartozó dokumentum fényképezése szükséges, a kazetta a film visszacsévézése után kivethető a felvevőkészülékből, és helyette másik, még nem használt vagy részben használt kazetta helyezhető a felvevőkészülékbe.

A kamera nappali világításnál, teljesen önműködően, és gyorsan dolgozik, egyszerűbben és gyorsabban, mint egy önműködő másológészülék. A-kamerához tartozó kazetta tökéletesen fény- és pormentes. A filmet akár előhívatlan, akár előhívott állapotában van is, sohasem szükséges a tartójából kivenni. A filmet kazettájával együtt tároljuk abban a dobozban III. fiókban, amelyben a kazetták párosával foglalnak helyet, s amely hozzátartozik az egész felvevő-olvasó-visszanagyító-tároló rendszerhez. A kazetta felső élén a filmtekerics sorszáma és a dokumentumok sorszáma -tól -ig, az előlapján pedig a tekerics sorszáma, valamint a dokumentumok tartalmára utaló jelzetek találhatók pl. szakok és filmhelyzet szerint.

Az olvasó- és visszanagyító készülék eredeti méretben élesen adja vissza a dokumentumot akár a képernyőre, akár nagyításként külön papírra.

A FILMAC 400 C jelű készülékbe helyezzük a kazettát. A készülék a filmet másodperces gyorsasággal önműködően befűzi, kiméletesen és érintésmentesen egy légpárnán halad a film 150m/perc sebességgel egy ugyan-

olyan számológépi ellenőrzése alatt, mint amilyen a kameráé. Egy-egy filmtekercs 12 másodperc alatt futtatható végig.

A FILMAC 400-as készülékek gombnyomásra 10 másodperc alatt nagyítást is készítenek egy-egy felvételtől.

A FILMAC 400 B sokoldalú olvasó- és nagyítókészülék, amellyel 16mm-es és 35mm-es mikrofilmtekercsről vagy filmcsikról éppugy vetít képet, vagy készít nagyítást, mint a mikrofilmlapokról. Képernyője 29,5x25,5 cm. . A tekercsfilmeket könnyűjáratú kézforgató mozgatja. A nagyításokat maga a készülék elektrolitikus speciális eljárással A4-méretben hívja elő. .

A FILMAC 400 M teljesítménye ugyanaz mint a 400 B-é, a filmet azonban elektromotor mozgatja. A filmmozgás sebességét 0,25m/perc-től 150m/perc sebességig lehet szabályozni.

A 400 B és 400 M jelű készüléknek 10 tárgylencsége van, így 10 féle nagyítás lehetséges. Minden mikrofilm-féleség értékelhető tehát, sőt e sokféle tárgylencse részletek nagyítását is lehetővé teszi. Mindkét modelhez egy olyan pótalkatrész tartozik, amelyet a filmtekercsvezető helyére rakva filmcsikok és síkfilmek értékelését tesszük lehetővé. Az ilyen filmekről bármelyik készülék éppugy ad ernyőképet, vagy készít nagyítást, mint a tekercsfilmeiről.

Az Office-Film mikrofilmrendszerének készülékcsaládjából, véleményünk szerint a könyvtárközi kölcsönzésben nagy mikrofilmforgalmat lebonyolító könyvtárak számára a FILMAC 400 M típusú olvasó-nagyító készülék különösen alkalmasnak látszik.

Az eladó cég címe: Minnesota Europa, S. A. Zugerstrasse - P. O. Box - 6340 Baar /Zug/, Svájc.

Ism.: PÁLFY Gyula

A Tudományos és Szakkönyvtárak Módszertani Munkabizottságának tapasztalatcsere-akciója

A Munkabizottság 1965 óta minden évben a szak-sajtón keresztül szolgáltatta fel a könyvtárakat, hogy mind-azokat az új eljárásokat, elemzéseket, vizsgálatokat, tapasztalati és tanulmányi eredményeket, melyeket általánosíthatónak, vagy legalábbis más helyütt is felhasználhatónak, alkalmazhatónak ítélnék, röviden összefoglalva, juttassák el a Munkabizottsághoz.

Az akció az elmúlt öt évben sikeresnek bizonyult, a felhívásokra 1965-ben 6, 1966-ban 17, 1967-ben 9, 1968-ban 9, 1969-ben 23 dolgozat érkezett.

Öt év alatt tehát összesen 54 anyag érkezett, ebből 35-öt jutalmazott /évente összesen 2000-5000 Ft.értékben/ a Munkabizottság, és a könyvtári szakajtó /Könyvtári Figyelő, TMT. stb./ több dolgozatot is publikált.

Az 1970-re meghirdetett tapasztalatcsere akció határideje okt. 31.volt, egy hónapos türelmi időt is beleszámítva, a beérkezett dolgozatok száma négy.

A kis számú érdeklődésre való tekintettel és a lektori vélemények figyelembavételével a Munkabizottság titkári teendőit ellátó KMK Tudományos és Szakkönyvtárak Módszertani Osztálya úgy döntött, hogy a dolgozatokat jutalomban nem részesíti és a tapasztalatcsere akciót az eddig érvényben lévő szervezeti formában egyelőre szünetelteti, tehát 1971-re tapasztalatcsere akciót nem hirdet.

Ezupon hívjuk fel azonban a könyvtárak és könyvtárosok figyelmét arra, hogy a Könyvtári Figyelő c. szakfo-

lyóirat kéri azokat is, akik a múltban a tapasztalatcsere
akcióban résztvettek és mindazokat, akik a jövőben új
módszereket, eljárásokat, kísérleteket, vizsgálatokat foly-
tatnak vagy könyvtáralkban bevezetnek, a közérdeklődés-
re számottartó összefoglalásokat a Könyvtári Figyelő
szerkesztőségéhez, közlés érdekében juttassák el.

Budapest, 1970. november 25.

Könyvtári Figyelő
Szerkesztőség

Könyvtártudományi és
Módszertani Központ
Tudományos és Szak-
könyvtárak Módszertani
Osztály

Az OOKDK fordításmásolati jegyzéke

Az alábbi jegyzékben felsorolt, valamint a régebbi jegyzékekben közzétett fordítások 3.-Ft, és témabibliográfiák oldalanként 3.50 Ft másolási díj ellenében megrendelhetők. A megrendeléseket a címleírás előtt szereplő szám feltüntetésével, valamint a téma címének megjelölésével az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ, Bp. VIII. Szentkirályi u.21. címre kell beküldeni.

FORDÍTÁSOK

Gyógyszertan:

5282. Plotz, E.J.: Az anticoncipiens steroidok mellékhatásai. 1.rész. Geburtsh.u.Frauenheilk.1970, 30, 3, 193-211. sz.o.: 27.
5286. Reuter, H.: A gyógyszerek mellékhatásainak problémái. Praxis, 1970, 59, 13, 469-471. sz.o.: 6.
5288. A ma gyógyszerei. 1. rész. Brit.med.J. 1970, 1, 5697, 676-677. sz.o.: 6.
5299. A ma gyógyszerei. 2.rész: Brit.med.J.1970, 1, 5698, 738-739. sz.o.: 7.
5300. Vigy, M.: Virusellenes szerek. Concours méd. 1970, 92, 7, 1437-1439. sz.o.: 7.

Belgyógyászat:

5269. Siegenthaler, W. - Werning, C.: A renin-angiotensin-aldosteron-rendszer klinikai vonatkozásai. Dtsch.med.Wschr.1970,95,8, 411-417. sz.o.: 16.
5271. Mornex, R. - Tournaire, J.: A diabetes insipidus korszerű kezelése. Rev.Prat./Paris/, 1970,20,7,1013-1024. sz.o.: 14.
5275. Lever, A. F.: Fejfájás és magas vérnyomás. Scot.med.J. 1970,15,2,45-47. sz.o.: 4.
5276. Badran, R. H. - Weir, J. R. - McGuinness, J. B.: Fejfájás és magas vérnyomás. Scot.med.J. 1970,15,2,48-51. sz.o.: 9.
5277. Kuntz, E. - Kühn, A.: Étrend irányelvek máj-betegek részére. Fortschr.Med.1970,88,8, 324-326. sz.o.: 8.
5278. Schmidt-Woight, J.: Szívroham az orvosi gyakorlatban. Prakt.Ärtzl/Wien/,1969,23, 267,767-774. sz.o.: 9.
5283. Scherer, M.: A krónikus légzési elégtelenség házi kezelése. Praxis, 1970,59,14, 506-511. sz.o.: 10.
5290. Joseph, M.: Az asthma szövödményei. Bull. post-grad. Comm.Med.Univ.Sidney,1969,25, 7,126-127. sz.o.: 4.
5292. Dreyfus, B.: Refractaer anaemiák. Presse méd.1970,78,8,355-356. sz.o.: 6.
5293. Dreyfus, E. és mtsai: Myeloblast-szaporulat a csontvelőben, refractaer anaemiában. Presse méd.1970,78,8,359-364. sz.o.: 23.
5294. Sheldom, J.: Diabeteses betegek krónikus veseelégtelenségének diétás kezelése. Postgrad.med.J.1969,45,0,472-475. sz.o.:6.

Sebészet:

5272. Fischer, R. és mtsai: Subtotalis pancreas-resectio chronicus pancreatitis esetén. Ärztl. Forsch. 1969, 23, 9, 300-303. sz.o.: 10.
5281. Schmuziger, P. - Reutter, F.W.: A peritonealis dialysis komplikációi. Schweiz. med. Wschr. 1970, 100, 6, 257-265. sz.o.: 23.
5296. Gauthier-Lafaye, P.J. - Otteni, J.C.: Masszív vérátömlesztések a sebészetben. Actulle Chir. 1970, 5, 2, 71-78. sz.o.: 11.
5298. Lazirthes, F. és mtsai: Haemodialysis implantált vénával képzett arteriovenosus anastomosissal. Presse méd. 1970, 78, 14, 661-662. sz.o.: 3.

Gyermekgyógyászat:

5273. Burr, I.M. és mtsai: Hormonális változások a serdülőkorban. 1.rész. Pediat. Res. 1970, 4, 1, 25-45. sz.o.: 31.
5289. Brown, John: A mucoviscidosis korszerű kezelése. Bull. post-grad. Comm. Med. Univ. Sidney, 1969, 25, 7, 114-118. sz.o.: 7.
5291. Walker-Smith, J.A.: Gyermekkori coeliakia. Bull. post-grad. Comm. Med. Univ. Sidney, 1969, 25, 9, 159-163. sz.o.: 8.
5295. Bosina, E.: Légcsőmetszés a gyermekkorban. Z. Kinderchir. 1970, 8, 1-2, 16-22. sz.o.: 10.

Radiologia:

5279. Dembski, J.C. - Strödges, M.W.: Májáttétek kimutatása funkciós próbával: izotópdiagnosztikai eljárás útján. Dtsch. med. Wschr. 1970, 95, 7, 313-316. sz.o.: 8.

5280. Hundeshagen, H.: Nukleáris orvostudomány.
Z.allg.-Med.1970, 46, 4, 165-169. sz.o.: 7.
5297. Horsler, J.C. és mtsai: A testüregekbe helyezhető és a szövetrozi terapiában alkalmazott cézium 137 források. Brit.J.Radiol. 1964, 37, 437, 384-390. sz.o.: 10.

Varia:

5262. Edwards, J.H.: Az amniocentesis alkalmazása. Lancet, 1970, 1, 7647, 608-609. sz.o.: 5.
5263. Pfister, R.: A psoriasis kezelése. Dtsch. med. Wschr. 1970, 95, 9, 470-473. sz.o.: 8.
5264. Pavlik, F. - Lenhardt, A. - Neumayer, E.: A viszketés /dermatologiai, belgyógyászati és neurológiai szempontok alapján/. Prakt. Ärztl/Wien/, 1970, 24, 273, 99-112. sz.o.: 11.
5265. Ariel, I.: A fej és a nyak rákos megbetegedéseinek kezelése radioaktív izotópokkal. Arch.Otolaryng. 1966, 83, 4, 360-367. sz.o.: 15.
5266. Stress, sclerosis multiplex és a corticosteroidok. Lancet, 1970, 1, 7645, 508-509. sz.o.: 4.
5267. Francisco, C.P.: Agresszivitás és genetika. Med.Rev.Mexicana, 1969, 49, 1069, 540-545. sz.o.: 12.
5268. Schmidt, H.: A fenilketonuria kezelése. Dtsch.med.Wschr. 1970, 95, 8, 405-411. sz.o.: 5.
5270. Lenz, W.: Gyógyszerek hatása a magzatra, terhesség alatt. Fortschr.Med. 1970, 88, 6, 215-217. sz.o.: 10.

5274. Peters, U.H.: Téves diagnózisok a beteg "hibájából". Münch.med.Wachr.1970,112, 6,209-213. sz.o.: 11.
5284. Nitsche, W.: Elektronikus adatfeldolgozás. Fejlődés, alapelv és munkamódszer. Med. Welt,1970,21,8,281-290. sz.o.: 19.
5287. Young, J.Z.: Mit tudunk az emlékezőtehetségről? Brit.med.J.1970,1,5697,647-652. sz.o.: 20.

TÉMA BIBLIOGRÁFIÁK

Élettan:

- K.M.5106/70. A méh vérkeringésének vizsgálata 1945-1969. 12 t.
- K.Sz.M.5117/70. A végtagnozgás élettana. 21 t.
- M.5123/70. Ergospirometria. 6 t.
- K.5126/70. Az orvosi termográfia válogatott bibliográfiája 1969-1970. 25 t.

Belgyógyászat:

- K.5104/70 Az agranulocytosis válogatott bibliográfiája 1967-1970. 20 t.
- K.M.5105/70. Benzinmérgezés. 10 t.
- K.Sz.5107/70. Tüdőemphysema és kollagenosis összefüggései. 14 t.
- K.5122/70. Haemolytikus uraemiás szindróma /Gasser szindróma/ 11 t.
- K.5130/70. A gyomor és bélvérzés belgyógyászati szempontból. 30 t.

Sebészet:

- K.5109/70. Laparoscopia anaesthesiológiája. 6 t.
- K.5110/70. Colon interpositio. 20 t.
- K.Sz.5112/70. Pectus carinatum, pectus impri-matum sebészi kezelése. 16 t.
- K.5114/70. Colon és sigma perforatio /spon-tán és művi beavatkozás/ 21 t.
- K.M.5118/70. A térdizület sérülései. 25 t.
- K.5119/70. Sérveszövődmények, különös tekin-tettel a sérvtömlő jóindulatu-daganataira. 18 t.
- K.M.5121/70. A scoliosis sebészi kezelése. 10 t.
- K.Sz.M.5128/70. Sav-bázis változások műtéteknél. 38 t.
- K.Sz.M.5133/70. A konzerv-vér transfusio szövöd-ményei. 90 t.
- K.M.5135/70. Tetanus válogatott bibliográ-fiája. 34 t.

Ideg- és elmeegógyászat:

- K.M.5113/70. A neurinoma és neurilemmoma bib-liográfiája 1960-1969. 17 t.
- K.M.5127/70. Az öngyilkosság szociálpsychi-atricai aspektusa. 69 t.
- K.Sz.M.5136/70. Az arteriosclerosis psychiatricai tünetei. 13 t.

Varia:

- M.5101/70. Exogen uveitisek magyar bibliográfiája 1960-1970. 20 t.
- K.Sz.5102/70. Carcinoma ventriculi légyrész metastasisokkal. 14 t.
- K.5103/70. Huntington chorea gyermekkorban 1960-1970. 52 t.
- K.5108/70. Az alsó állkapocs fejlődési rendellenességei. 12 t.
- K.Sz.5111/70. Peritonsillaris tályog és szövdményei. 16 t.
- K.5115/70. Pulmonalis arteriovenosus shünt. 7 t.
- K.5116/70. Ulcus ventriculi et duodeni a gyermekkorban. 19 t.
- K.5120/70. A tonsillákba és a parapharyngealis térbe jutott idegentest. 14 t.
- M.5124/70. Az üzemegészségügyi gondozás aktuális kérdéseinek magyar bibliográfiája. 12 t.
- K.5125/70. Ikervizsgálatok stomatológiai vonatkozásai. 17 t.
- K.Sz.M.5129/70. Mycosis fungoides. 25 t.
- K.5131/70. Az alsó állkapocs rendellenességeinek német nyelvű bibliográfiája. 12 t.
- K.M.5134/70. Az orrmelléküregek gyulladásainak orbitális szövdményei. 11 t.

- K.5132/70. Systemás lupus erythematosus
disseminatus tüdő-manifestáció-
val. 17 t.
- K.M.5137/70. Az adenomyosis /endometriosis/
bibliográfiája. 30 t.
- K.M.5138/70. A vacuum extractio válogatott
bibliográfiája. 37 t.
- K.5139/70. A fejlődő országok egészségügyi
szervezési kérdései, különös
tekintettel a gyógyszerellátás-
ra. 16 t.
- M.5140/70. A méhtest és méhnyakrák váloga-
tott bibliográfiája, különös te-
kintettel a mesonephrogen ese-
tére. /1960-1969/. 21 t.

Jelmagyarázat

sz.o.: szabvány oldal

Sz. szovjet

t. tétel

K. külföldi

M. magyar

A betűk után szereplő szám a bibliográfia
sorszám.

XX

JELEN SZÁMUNK CIKKEINEK REFERÁTUMAI

XX

József ANTALL - Viola HARKÓ-R.

A Brief Report on the Semmelweis Museum
and Library of the History of Medicine

The Semmelweis Museum and Library of the History of Medicine is the only scientific institute of the country collecting objects, books, periodical and archival material of museological value.

The Institution publishes the periodical "Communicationes de Historia Artis Medicinae", as well as books on the history of medicine. By the fusion of two separate institutes the Semmelweis Museum and Library of the History of Medicine was established on January 1, 1968 with the aim to concentrate and promote scientific research activity and general knowledge in this discipline. The paper presents a sixty-years review of the antecedents.

The collection of the Museum originates from earlier collections, such as, collections of the Medical Association, the "József Ernsey" Pharmaceutical Museum /apothecary jars, Faludi's numismatic collection, etc./, former collections of the Library of the History of Medicine.

The newly found pharmacy "Arany Sas" will represent a separate unit of the Museum.

The collections of the Library consist of rarities - manuscripts from the period before printing, incunabula, rarissima-vetustissima copies /1501-1600/, early Hungarian prints /up to 1711/. Works of classic medical authors, as well as products of famous printing houses, unique copies, prints with famous illustrations, rare bindings make part of the collection.

The Library disposes of numerous Hungarian and foreign medical works dating back to the 18th and 19th century. About 500 medical dissertations and more than 15.000 reprints supplement the collection in addition to the periodical holdings exceeding 20.000 volumes.

The Museum's inauguration took place in 1968 on the 150th anniversary of Semmelweis' birth at the house he was born /Budapest I., Apród u.1-3/. The first permanent exhibition displays "Pictures from the Past of Medication".

Zsuzsanna BÄR-POLLAK

The Gammaglobulin

After a brief historical review the use of gammaglobulin is dealt with. Its application is based on the observation that gammaglobulin level increased in the blood of patients having been subject to certain infectious diseases. Therefore, it was used first for immunization and later with a therapeutic aim, too. On the basis of the experiences of the past two decades gammaglobulin is used for the therapy of hepatitis, measles,

rubella, variola, mumps. In acute infectious diseases it is used for the protection of complications endangering life.

The short lasting effect may be considered as a disadvantage.

The paper represents a part of a series published with the intention to deepen the medical knowledge of the medical librarians.

Eszter GÓDÉNY - László KOMINKA

International Co-Operation in Shared
Cataloguing Program

The paper informs on the National Program for Acquisition and Cataloguing of the United States. Other programs, such as the Farmington Plan, the Standard Book Number, MARC-Program are discussed. The program aims at the co-operation of work thus permitting time-saving and reduction of the expenses.

The Congress stated the necessity of the Shared Cataloguing Program as follows:

1. 74 large libraries of the United States spend 18 million dollars a year on library processing. This sum is partly consumed by parallel work.

2. The Library of Congress send 47 million catalogue cards to 17.000 libraries. This quantity however represents only the half of the effective demand.

3. The central processing of bibliographic entries by experienced professionals involves a qualitative improvement.

The aim of the program is to acquire all

publications, independently of the place they were issued, that might be of interest to research workers and to give bibliographic information to the possibly largest number of libraries.

In addition to the South-American countries numerous European, Asian, and African countries joined the program.

The paper informs on the regional centers, the method of cataloguing, the propagation of bibliographic informations, the trends of automatization of cataloguing, and its American and European reaction.

Standards, Pilot Numbers, Norms in Foreign Libraries

A review on the normative principles concerning public libraries of the German Federal Republic as well as guiding principles issued in the publication of a Canadian Hospital Association establishing the tasks of persons having been appointed to organize and run a medical library at a hospital, who however have neither a qualification nor any practice.

The guiding principles inform on the necessary book and periodical holdings of hospitals in relationship to the number of beds, the amount of the yearly acquisitions, furniture, equipment, staff, etc.

Йожеф АНТАЛЛ - Виола Р. ХАРКО

Короткое изложение о Музее и Библиотеке

По истории медицины им. Семмельвейса

Единственным научным институтом Венгрии, занимающимся историей медицины является Музей и Библиотека по истории медицины им. Семмельвейса, который институт хранит значительное количество музеевальных объектов, книг, журналов и архивных материалов. Институт издает журнал истории медицины с названием *Communicationes de Historia Artis Medicinae*.

Образовывался присоединением двух самостоятельных учреждений 1-го января 1968-го года по указанию Министра здравоохранения.

Статья излагает предварительную историю соединенных двух институтов.

Предметный материал Музея находился перед соединением в фармацевтическом музее им. Йожефа Ерней и в Библиотеке по истории медицины /старые аптекарские посуды, нумизматическая коллекция имени Фалуды и тд./.

По недавнем решении реставрированную в квартале Замока /в Буде/ аптеку соединяли тоже с Музеем. В 1971-ом году откроется как новое единство истории венгерской медицины: Аптека им. "Золотого орла".

Коллекции Библиотеки по истории медицины: Комплект редкостей: старые рукописы, первопечатные книги, материал так называемый "rarissima-

vetustissima "

- /1501 - 1600/, старые венгерские печатные тексты /до 1711/. В коллекции находятся далее ценные книги классических медицинских авторов, уникалии, ценные иллюстрации и тд.

Медицинская литература 18-го и 19-го веков, коллекция медицинских диссертаций /прибл. 5000 ед./ и коллекция отдельных оттисков /прибл. 15.000 ед./ находятся тоже в библиотеке.

Музей открывался в 1968-ом году в честь столетия пятидесятилетней годовщины со дня рождения Семмельвейса в его родном доме /Будапешт, 1, ул. Апрод. но. 1-3./. Открывали в то же время первую постоянную выставку Музея по теме "Образы из прошлого лечения".

Жужанна БЭР ПОЛЛАК

О гаммаглобулине

Цель статьи усовершенствование терминологических знаний медицинских библиотекаров. Излагаются несколько исторические данные. Основой применения в лечебной практике гаммаглобулина является наблюдение того, что после перенесения некоторых инфекционных болезней гаммаглобулин размножается в крови человека. Поэтому врачи начали употребляться гаммаглобулином с целью иммунизации, позже с терапевтической целью тоже. На основании опытов двух последних десятилетий, гаммаглобулин употребляется с терапевтической целью в случаях за-

болеваный корью, краснухой, натуральной оспой, заушницей и тд. В случаях острых инфекционных болезней гаммаглобулин употребляется с целью устранения опасных для жизни осложнений.

Эстер ГЭДЭНЬ — Ласло КОМИНКА

Международное сотрудничество в области
покупки литературы и каталогизации

Обзорная статья излагает в первую очередь иницированную Конгрессной библиотекой Соединенных Штатов программу занимающуюся приобретением и каталогизацией книг, но касается вкратце плана Фармингтона, плана МАРКА, нормированной нумерацией книг и тд.

Побудительная причина плана т.н. shared cataloging program — координировать библиотечную работу в США, экономить время, энергию и деньги в работе.

Цель программы: приобретение всех изданий, книг, которые могут интересовать американских исследователей, несмотря на то, в которой стране издание вышло в свет и чтобы могли дать библиографическую информацию широким кругам библиотек о как можно больше изданиях.

В кооперации принимают участие разные страны Европы, Азии, Африки и Южной Америки тоже.

Излагается о функциях т.н. "региональных центров", о способе единой каталогизации и об

отклике программы в Европе и Америке.

Стандарты, указатели, нормы

в иностранных библиотеках

Основы изложения: рамковые нормы, выработанные для общеобразовательных библиотек Федеративной Республики Германии и руководство, выданное Канадской больничной ассоциацией. Последний излагает, что же должен делать то лицо, которому поручили создавать медицинскую библиотеку и начинать работу в ней.

Руководство излагает аспекты о числу нужных книг и журналов по разному величину больниц /число коек/ число нужного приобретения книг и журналов в каждом году, о нужной мебелировке, оборудовании и тд.

Válogatás az OOKDK új könyveiből:

APPENZELLER, Otto: The automatic nervous system. An introduction to basic and clinical concepts. Amsterdam-London-New York, North-Holland Publ. Comp. - American Elsevier, 1970. XI. 238 p.

Arbeitsmethoden der inneren Medizin und ihr verwandter Gebiete. Bd.6. Lieferung 3. GRANZ, Werner: Mikroskopische Untersuchungsmethoden und Arbeitsmethoden auf verschiedenen Spezialgebieten. - Klinisch-parasitologische Untersuchungsmethoden. Jena, Fischer, 1970. 160 p. 1 mell.

Auge und Immunologie: Deutsche Ophthalmologische Gesellschaft. Bericht über die 70. Zusammenkunft in Heidelberg, 1969. Red. W. Jaeger. München, Bergmann Verl. 1970. X, 732 p.

AYKROYD, W.A.: Conquest of deficiency diseases. Achievements and prospects. Geneva, WHO, 1970. 98 p.

BEYER, A. - WINTER, K.: Lehrbuch der Social-hygiene. 5. Aufl. von K. Winter. Berlin, Volk u. Gesundheit, 1970. 564 p.

Bibliothekarisch-bibliographische Klassifikation. Tafeln für wissenschaftliche Bibliotheken. Bd. 13. Gesundheitswesen, medizinische Wissenschaften. Berlin, 1967. 340 p.

Collected papers from the National Cancer Research Institute. Tokyo, 1969. Vol. 5. Tokyo, 1970. 695 p.

DAVUDOVSKIJ, I/ppolit/ V/aszil'evics/: Obscsaja patologija cseloveka. 2.izd. Moszkva, Medicina, 1969. 611 p.

DEGGELLER, Kees: The human prothrombin-activating enzyme. Amsterdam, 1969. 64 p.

DIETZ, Gerhard: Gerichtliche Medizin für Juristen, Kriminalisten, Studierende der Rechtswissenschaften und Medizin. 5. Aufl. Leipzig, Barth, 1970. 286 p.

Elektrochemische Methoden und Prinzipien in der Molekular-Biologie. 3. Jenaer Symposium... 1965. Hrsg. H. Berg. Berlin, Akademie-Verl. 1966. 648 p.

Epidemicseszkii gepatit. [Avt.] E.M. Tareev, E.L. Nazaretjan itd. Moszkva, Medicina, 1970. 448 p.

Fortschritte der Hämatologie. Zytomorphologie-Serologie - Immunologie Hämostaseologie. Bd.1. Ausgewählte Abhandlungen über Physiologie und Pathophysiologie der Erythro- und Thrombozytose sowie die Protektine. Hrsg. E. Perlick, W. Plenert etc. Leipzig, Barth, 1970. 611 p.

GALANKIN, N.K. - KAGRAMANOV, L.I. - KRÜMSZKIJ, L.D.: Transzpozicija magisztral'nüh szoszudov i kamer szerdca. Moszkva, Medicina, 1970. 160 p.

General Pathology. Ed. Lord Florey 4. ed. London, Lloyd-Luke, 1970, XV, 1259 p.

Geografija prirodnoocsegnovnüh boleznj cseloveka v szvjazi sz zadaosami ih profilaktiki. Red. P.A. Petrisceva, N.G. Olszuf'ev. Moszkva, Medicina, 1969. 311 p.

HEIDRICH, Richard: Die subarachnoideale Blutung. Leipzig, Thieme, 1970. XI, 475 p.

Immunhistochemie. Verhandlungen der Gesellschaft für Histochemie Nijmegen, 1965. Hrsg. Heinz Mayersbach. Jena, Fischer, 1967. 427 p.

Innere Medizin. Systematisches Lehrbuch und Leitfaden für die ärztliche Praxis. Hrsg. Gerhard Bruschke. Friedrich-Horst Schulz. Jena, Fischer, 1970. 628 p.

JANZEN, Rudolph: Pain analysis. A guide to diagnosis. /Schmerzenanalyse als Wegweiser zur Diagnose./ Bristol, John Wright, 1970. 87 p.

Kortiko-viszerale Physiologie, Pathologie und Therapie. Internationales Symposium 1964. Berlin, Hrsg. R. Baumann, K. Fichtel, Berlin, Akademie Verl. 1966. 488 p.

LEMKE, Rudolf - RENNERT, Helmut: Neurologie und Psychiatrie sowie Grundzüge der Kinderpsychiatrie. Lehrbuch für Studium und Praxis. 5. Aufl. Leipzig, Barth, 1970. 537 p.

KASZSZIRSZKIJ, K.A. - ALEKSZEEV, G.A.: Kliničeskaja gematologija. Izd. 4. Moskva, Medicina, 1970. 800 p. 26 cm.

Literaturzusammenstellung über die Anwendung von Computern in der Medizin. Berichtzeit: 1960-1968. /Zgst. Informationsabteilung der Universitätsbibliothek, Jena./ Jena, 1969. 111 p.

Life sciences and space research. 6. Proceedings of the Open Meeting of Working Group 5. of the Tenth Plenary Meeting of COSPAR. London, 1967. Ed. A.H. Brown, F.G. Favorite. Amsterdam, North Holland Publ. Comp. 1968. VI, 199 p.

LEONHARD, Karl: Biopsychologie der endogenen Psychosen. Leipzig, Hirzel, 1970. VII, 193 p.

LEHNINGER, Albert L.: Bioenergetik. Molekulare Grundlagen der biologischen Energiewandlungen. /Bioenergetics. The molecular basis of biological energy transformations./ Stuttgart, Thieme, 1970. VIII. 220 p.

LENZ, Widukind: Medizinische Genetik. Grundlagen Ergebnisse und Probleme. 2. Aufl. Stuttgart, Thieme, 1970. XII, 308 p.

LONGMORE, Donald: Machines in medicine. The medical practice of the future. London, Aldus, 1969/. 192 p.

6. fejezet: Computers and medicine.

Metabolic regulation and enzyme action.
Federation of European Biochemical Societies
6. Meeting, Madrid, 1969. Vol.19. Ed. A.Sols,
S.Grisola. London-New York, Academic Press,
1970. IX, 381 p.

Pereszadka pocski. /Biologicseszkie i klini-
cseszkie aszpektü./ Avt. B.V.Petrovszkij, G.M.
Szolov'ev itd. Moszkva-Varsava, Medicina-Gosz.
Pbl. Med.Izd. 1969. 240 p.

PETERS, Gerd: Klinische Neuropathologie.
Spezielle Pathologie der Krankheiten des
zentralen und peripheren Nervensystems. 2.Aufl.
Stuttgart, Thieme, 1970. XII, 496 p.

PORTNOJ, A. Sz.: Patogenicseszkie mehanizmi
adenomi i raka predsztatel'noj zselezü. Lenin-
grad, Medicina, 1970. 319 p.

RIES, Werner: Fettsucht. Leipzig, Barth, 1970.
623 p.

Bibliogr. 545-628.p.

RUSZSKI, V.N. - BANSCSIKOV, V.M. - RUSZSZKIK,
V.V.: Patogenicseszkaja anatomija i patogenez
pszihicseszkih zabolevanij. Moszkva, 1969.
Medicina, 376 p.

STOBBE, Horst: Hämatologische Atlas. Zytomerpho-
logie Zytochemie und Funktion der Zellen von
Blut und Knochenmark, Darstellung hämatologisch
wichtiger Krankheitsbilder. 3.Aufl. Berlin,
Akademie, 1970. X. 549 p.

Szovremennij voproszü endokrinologii. Vüp.3.
Steroidnue gormonu. Red. N.A.Judaev. Moszkva,
Medicina, 1969. 184 p. 26 cm.

Untersuchungsmethoden der Hygiene. Hrsrg.
H.W.Hackenberg. Berlin, Volk u.Gesundheit,
1970. XV, 959 p.

Vitamin A, E und K. Klinische und physiologisch-chemische Probleme. Symposium, Berlin, 1967. Hrg. H.Kress, K.U.Blum. Stuttgart, Schattauer, 1969. IX, 436 p.

VISNEVSZKIJ, A.A.: Izbrannü rabotü po hirurgii i ograničenüm oblasztjam. Tom 1-2. /Red. B.M. Kosztjucsenok./ Moszkva, Medicina, 1970. 2 db.

VISNEVSZKIJ, A.A. - GALANKIN, N.K. - KRUMSZKIJ, L.D.: Tetradá fallo. Moszkva, Medicina, 1969. 224 p.

WAGNER, Günther - KÜHMSTEDT, Hans: Lehrbuch der pharmazeutischen Chemie. 2. Aufl. Berlin, Volk u. Gesundheit, 1970. 744 p.

The year book of drug therapy 1969. Ed. Harry Beckmann, Chicago, Year Book Publ. 1969. 670 p.

Az Országos Orvostudományi Könyvtár

és Dokumentációs Központ kiadványai és szolgáltatásai

1971-re az alábbi kiadványok és szolgáltatások rendelhetőek meg.

1. Magyar Orvosi Bibliográfia

Teljességre törekvően közli a hazai orvostudományi és határterületi szaklapokban megjelent közlemények, továbbá könyvek és más dokumentumok szerzőjének nevét, a mű /közlemény/ címét és egyéb, a visszakereséshez szükséges bibliográfiai adatait. Közli a hazai kongresszuson, szimpóziumokon stb. elhangzott előadások címét, az előadó nevét stb. is. Tartalmazza a magyar szerzők külföldön megjelent cikkeinek bibliográfiai adatait. Minden kötetben van név- és tárgymutató. Évente hatszor jelenik meg. Előfizetési ára: 380. —Ft.

2. Hungarian Medical Bibliography.

Az évente egyszer, két kötetben megjelenő kiadvány válogatva tartalmazza a magyar szerzők közleményeinek bibliográfiai adatait, valamint a közlemény rövid referátumát angol nyelven. Ez a kiadvány igen alkalmas a külföldi orvosok tájékoztatására a magyar szakirodalom egy-egy évi terméséről. Előfizetési ára: 250. —Ft.

3. Az Orvosi Könyvtáros.

Az orvostudományi könyvtárügy helyzetéről ad képet, módszertani tájékoztatást és segítséget nyújt a könyvtárosoknak, terjeszti a korszerű munkamódszereket. Évente négyszer jelenik meg. Előfizetési ára: 120. —Ft.

4. Gyógyszerészeti és Gyógyszerterápiás Dokumentációs Szemle

Az Országos Gyógyszerészeti Intézet könyvtárába járó mintegy 150 szakfolyóirat cikkeinek bibliográfiai adatait tartalmazza részletes szakbeosztásban. Az évente négyszer megjelenő folyóirat kb. 7000 adatot tartalmaz. Előfizetési ára: 200. —Ft.

5. Tuberkulózis és Tüdőgyógyászati Referáló Szemle.

Az Országos Korányi Tbc Intézet munkaközössége szerkeszti, a fontosabb külföldi tüdőgyógyászati szaklapok közleményeinek referátumait vagy címbibliográfiáját közli. Évenként négyszer jelenik meg. Előfizetési ára: 160.—Ft.

6. Tájékoztató külföldi könyvekről.

A külföldi könyvbeszerzés megkönnyítésére szolgáló ajánló bibliográfia. Évente négyszer jelenik meg, mintegy 1000 adatot tartalmaz. Előfizetési ára: 28.—Ft.

Egyéb szolgáltatások

Irodalomkutató. Megrendelésre irodalomkutatást végzünk, bibliográfiai adatokat állítunk össze a birtokunkban lévő forrásmunkák alapján. Egy témabibliográfia összeállításának ára 20 tételig 30.—Ft. azon túl adatonként 2-2.—Ft.

Fordító szolgálat. Fordítások megrendelhetők idegen nyelvről magyar nyelvre vagy viszont. A fordítás díja idegen nyelvről magyarra szabvány oldalanként 21.—Ft. magyarról idegen nyelvre szabvány oldalanként 31.—Ft. Sürgősség esetén 25% pótdíj fizetendő.

Fordításmásolatok szolgáltatása. A "Gyógyszereink" c. folyóiratban megjelenő fordítás címjegyzék alapján másolatok rendelhetők oldalanként 3.—Ft. gépelési díjért. Az ugyanitt megjelenő témabibliográfia alapján rendelt másolatok gépelési díja oldalanként 3.50 Ft.

Foto szolgálat. Közleményekről és más dokumentumokról mikrofilm vagy fotokópia rendelhető. A mikrofilm alapdíja 6 kockáig 6.—Ft, azon túl kockánként 1-1.—Ft. A fotokópia ára 16 x 21 cm méretben 5.—Ft, 21 x 30 cm méretben 7.—Ft.

